

LIGET

2026-5
május

XXXIX. évfolyam 5. szám

ligetmuhely.com

TARTALOMJEGYZÉK [XXXIX. évfolyam 5. szám]

TEGNAPUTÁN – FOLYTATÁSOS REGÉNY

Horgas Judit AZ ÜVEGHEGYEN TÚL	4
Bene Zoltán ÚTICÉL	9
Bíró Judit MESTERTERV	14
Csury Balázs BESZÉLGETÉS	18
Janecskó Kata KEZDŐDIK	25
Gyetvai Balázs LELTÁR; SZAVAKAT TALÁLNI RÁ	29
Vörös István EGYETEMSZIGET [24]	32
Bene Zoltán ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG [1] KÜSZÖB	40
Czilczer Olga A MÁSIK FÉL; KIJELENTŐ MONDATOK	46
Csongor Andrea CSAK ÚGY...	48
Taizs Gergő IRGALOM KÉT FŐRE	49

ARROBORI

Csury Balázs | **GESTA HUNGARORUM** 51

Éber Márk Áron | **ELMÚLT KOROK HORDALÉKA** 64

SZÓ-BESZÉD

Janecskó Kata | **ANYÁKNAPI TÖRVÉNYKEZÉS** 78

Jakab-Balogh Lilla | **FORMÁBAN BESZÉL** 81

Kiss Lajos András | **SZAVAK ÉS DOLGOK A POLITIKÁBAN** 84

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kíssvábhegyi út 4-6.
info [kukac] ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendél Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Szerző
Horgas Judit

Dátum
2026. máj. 01.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 1.

TEGNAPUTÁN

AZ ÜVEGHEGYEN TÚL

A trónörökös kicsit jobbra csúszott az aranyból szőtt párnán, hogy kényelmesebben üljön, de hiába, a túlméretezett, túltömött székféleség hol a fenekét nyomta, hol a könyökét, ha meg hátradőlt, a derekába fúródott a háttámlát nemzeti motívumként díszítő, kovácsoltvas unikornis. Nem csoda, hogy a trón évtizedek óta üresen áll, mélyen az örökös, aki kötelességének tartotta, hogy minden reggel legalább két órát üldögéljen rajta, biztos, ami biztos. Hátha megszokja, hátha puhul az a párna, vagy a fenéke keményedik meg. Fel kell készülnöm, mondogatta magának, ha eljön az én időm, egy bútor darab nem állhat az utamba. Óvatosan körülmélt az üres teremben, és pár centit visszacsúszott balra.

az új kantinoslány

A Birodalom délkeleti végén ugyanekkor egy sasnak álcázott drón felvételeket készített a Nemzeti Urándúsító Állomás őrségváltásáról. A terepszínű egyenruhába bújtatott katonák barátságosan veregették egymás vállát, az egyik a telefonján családi fényképeket mutogatott, a másik az otthonról csomagban kapott pálinkásüveget kínálta körbe. A rend kedvéért tisztelegtek is, meg elhadarták a napi jelszót, ahogy kell, de mert a tisztek már hetek óta feléjük sem néztek, érezhetően alábbhagyott a készültség, volt idő vicceket mesélni és pletykálni az új kantinoslánnyól, akinek a szakács szerint akkora dudája van, hogy belelóg a levesüstbe, így édesítve meg a sereg mindennapi betevőjét.

Az Állomástól 642 kilométerre, az országot átszelő Frág folyó partján, egy kis halászkunyhó egyetlen szobájában megszületett Merel, a Megváltó, akiről ekkor még senki nem tudta, hogy ő lesz a Megváltó, sőt, abban sem voltak biztosak, hogy a másnapot megéli, mert sárga volt és nyeszlett, mint a napon felejtett keszeg, legalábbis a bábaasszony, aki a halász feleségének ölelésre tárt karjába helyezte az újszülöttet, ezt mondta, de róla mindenki tudta a faluban, hogy undok vénasszony, bár nagyon érti a szakmáját. A halász felesége magához szorította a fiúcskát, és megfogadta, hogy akárki akármit mond, a fiából nagy ember lesz, nem olyan szerencsétlen balfasz, mint az apja, akit a gyerek születése előtt három hónappal lenyelt egy folyami óriáspolip. A magára maradt asszonyt a falubeliek jóindulata tartotta életben, hol fél vekni kenyeret, hol pár szem kukacos gyümölcsöt helyeztek a küszöbére, így tengődött, míg a gyerek születésére várt. Amikor a bábaasszony másnap visszament a kunyhóba, meglepődve látta, hogy az újszülöttet mintha kicserélték volna, rózsás a bőre, elégedetten szopik, az anyja meg a kelengyéből megmaradt nagykendőbe csomagolja a pár holmit, amit még nem adott el. Bolond vagy, perlekedett vele a bábaasszony, hova mennél egy újszülöttel, mindketten meghaltok a vadonban, majd a falu gondoskodik rólatok, férjet is találunk, ott van például az özvegy disznópásztor, de Merel anyja hajthatatlan volt, az újszülöttet a hátára kötözte, és elindult az erdőbe vezető folyóparti úton.

A trónörökös éppen a palota hosszú folyosóin függő festményeket nézegette az elődeiről, amikor Merel anyja maga mögött hagyta szülőfaluját. A vaskos aranykeretek közé szorított arcképek más-más stílusban és különféle technikával készültek, az évszázadok művészeti felfogásának változását követve hol a valóságosnál előnyösebb vonásokkal ruházták fel a portré alanyait, hol szigorúan tükröt mutattak nekik, még később absztrakt formákba rendezték arcvonásaikat. Abban az időben, amikor történetünk játszódik, éppen a mesterséges intelligencia divatja hódított, így az udvari festő és az udvari költő együttműködésének köszönhetően született meg a lírai leírás, aminek alapján az udvari mesterséges intelligencia megalkotta a trónörökös portréját. A folyosó legvégén, egy árnyék borította sarokban helyezték el, amit a trónörökös egyáltalán nem bánt, mert úgy vélte, a kép csöppet sem emlékeztet rá, ez a karvalyorrú, szúrós tekintetű férfi inkább a Nemzeti Gárda kórusvezetőjére hasonlít, aki minden állami ünnepen az emelvény

közepéről dirigált. Sejtette, hogy a mesterséges intelligenciát az udvari újságok képes beszámolóí téveszthették meg, de kellemetlennek érezte, hogy szóvá tegye a dolgot, mert az udvari festő és az udvari költő hetekig dolgozott a portrén, és nem akart hálátlannak tűnni.

”

az unikornisok

Miután a sasnak álcázott drón adathordozója megtelt a felvételekkel, lassú szárnycsapásokkal vitorlázva elindult a Frág folyó mentén. Elrepült a hatalmas legelők fölött, ahol az unikornisokat tenyésztették, hogy a szarvukból faragott mikroczipékkel az ország GDP-jének 43%-át biztosítsák. A Gurvara-hegylánc csipkés kőszikláihoz érve elkanyarodott, átszárnyalt három nagyobb város felett, amelyekben úgy sürgött-forgott a sok ember, mintha halaszthatatlan dolguk volna. A sasnak álcázott drón megcsóválta a fejét, fél szemével fáradtan hunyorított, mert beletűzött a lemenő Nap fénye. Haladt tovább, egyre lassabban. Az akkuja vészesen ürült, olykor kissé tétovázott, elkerült egy léghajót, egy mentőhelikoptert, tizennyolc ballagáskor elengedett héliumos lufit és egy magánytól szenvedő valódi sást, aki azt hitte, végre társra lelhet. Amikor északnyugaton, a Malavel-tó mellett az országhatár közelébe ért, lejjebb ereszkedett, hogy visszatérjen gazdája kezébe. A sörétes puskából spriccelő lövedékek közül csak néhány találta el. Először megbillent, megrázta magát, de az egyensúlyát veszítve egy légáramlat felborította, és hiába csapdosott, a tó vizébe zuhant.

A Nemzeti Urándúsító Állomáson a Főtábornok éppen ekkor indult el a kávéba egy kávéra. Iszom egy kávé, vetette oda a számítógép monitorjába feledkezett ifjú Főtörzszászlós, aki elpirult zavarában. Mindketten tudták, hogy a Főtábornok szobájában álló kávéfőzőből sokkal jobb kávé csorog, mint amit bármilyen bögyös kantinoslány főz. Azt is mindketten tudták, hogy a Főtábornok nyolc hónapja rostokol a Birodalom délkeleti végén és a töke tele van a nemzeti urándúsítással. A Főtörzszászlós némán bólintott és kicsit igazított a sasnak álcázott drónon, amivel éppen a szomszédos Birodalom Nemzeti Urándúsító Állomásának őrségváltásáról készített felvételeket.

Merel anyja közben sebesen lépdelt az erdei ösvényen. A Megváltó úgy aludt a hátán, mintha nem is sejtene, hogy egykor majd az egész Birodalom sorsát tartja a kezében. Talán nem is sejtette, vagy ha mégis, úgy gondolta, addig is kipiheni magát. Az erdő állatai csendben figyelték az asszonyt, nem állták útját. Amikor megéreztek a szagát, azt a jellegzetes, halból, elszántságból és izzadtságból kevert szagot, visszahúzódtak a vadon mélyére. A nő még vérzett, ahogy a méhe lassan húzódott össze, pár lépésenként sűrű, sötét cseppeket hullajtott az ösvényre, de a ragadozókat ez sem csalogatta közelebb, mert a vérenek nem volt szaga. Talán a Megváltó volt az oka, vagy a folyami óriáspolip a halász testnedveivel együtt a halász feleségének vérszagát is magába szívta. Az asszony nem tudta, hogy a vérenek nincs szaga, azt sem tudta, hogy a vadon állatai a sötétből figyelik, hogy a liánok és kúszónövények, a tüskés ágak és ragacsos bogáncsok elkerülik, hagyják, hogy szabadon menjen, amerre lát. Ment, lépett, tette egyik lábát a másik után, de nem tudta, hova tart.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

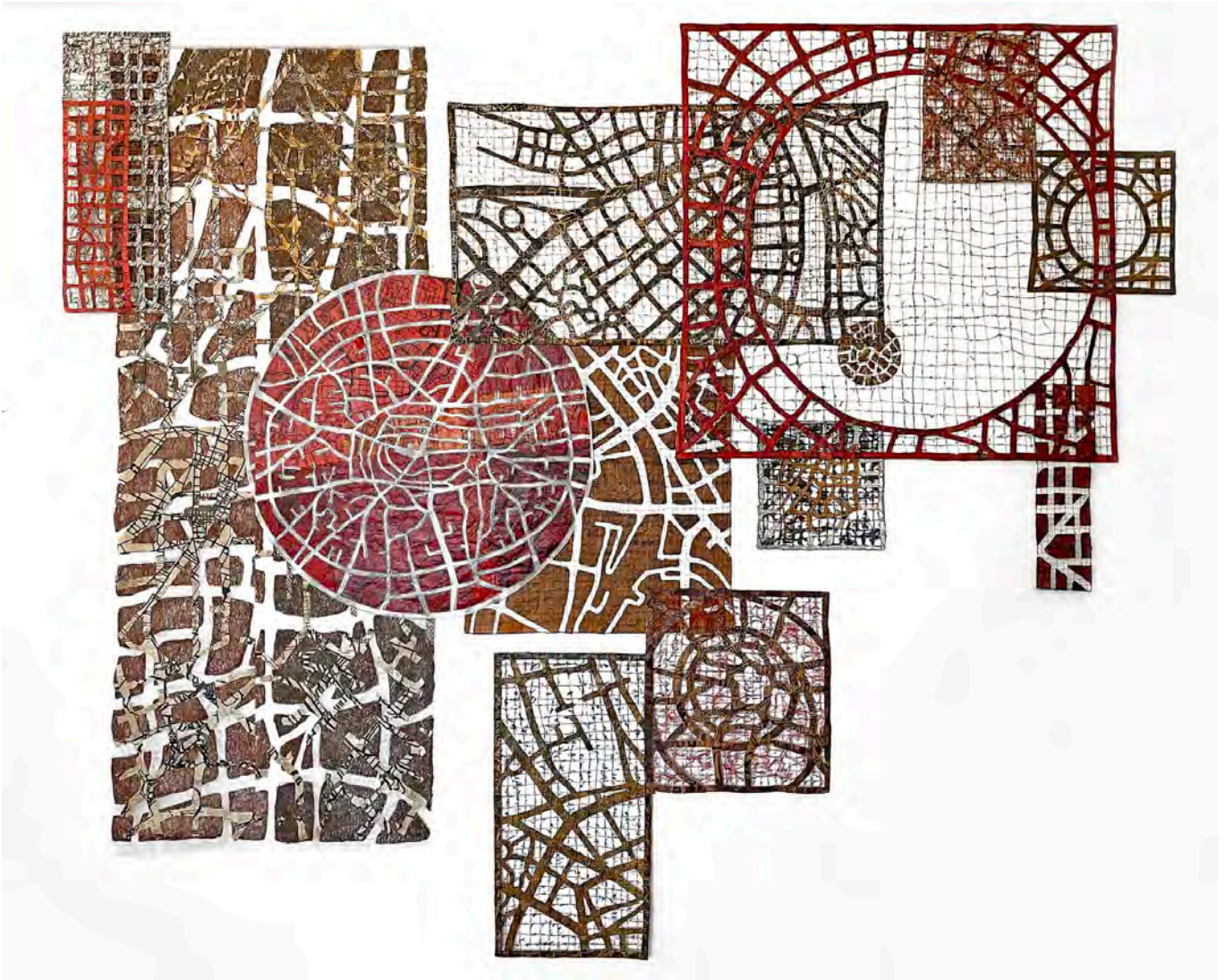
Szerző
Bene Zoltán

Dátum
2026. máj. 08.

REGÉNYFOLYAM

TEGNAPUTÁN

TEGNAPUTÁN 2.

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

ÚTICÉL

A Nemzeti Urándúsító Állomás nagykapuja előtt álló örök közül a bal oldali szundított el először. Harmadik éve szolgált a seregben, régen megtanult már föltűnés nélkül állva aludni. Öt perccel később a társa, a jobb oldali ör is elszenderedett. Ő azonban még csak féléve húzta magára az egyenruhát, ezért, miközben állva bóbiskolt, előre-hátra, majd jobbra-balra is dülöngélt egy keveset, akár azok a rugóra szerelt aprócska gyerekjátékok, amelyeket a Gurvara-hegylánc

lábánál, a Frág folyó két partján fekvő nagy kereskedővárosban, Frágkapatosan árusítanak a hegyekből a hóvégi nagyvásárookra érkező gurmundok. A bokorban bujkáló kém figyelmét pedig nem kerülte el ez a kicsiny amplitúdójú ingás-bingás. A kém négy napja érkezett a Nemzeti Urándúsító Állomáshoz a szomszéd Birodalomból, a határon az óriáskurkászok elhagyott alagútjait használva jutott át észrevétlen, azokon az alagutakon, amelyekről mindkét birodalomban azt hitték, részben beomlottak, részben varangyos turkálók tanyáivá váltak, márpedig varangyos turkálóval találkozni nemcsak szerencsétlenséget, de az esetek többségében halált is jelent. A kém azonban tudta, hogy melyik járat veszélytelen és ügyel-bajjal ugyan, de áthatolható. Oldalra pillantott, az android még töltötte magát. Nem zavarta hát, visszafordult a kapu felé, és le nem vette tekintetét a szunnyadó örökről.

Merel anyja eközben sebesen lépdelt az erdei ösvényeken. Egyiken-másikon könnyebben haladt, leginkább viszont komoly erőfeszítésébe telt, hogy a sűrű bozótban, a ruhájába ragadó kákalagok és a lába előtt tekergőző kollányok közepette törjön előre a célja felé. Annál is nehezebben ment ez, mert fogalma sem volt, mi a célja. A vérzése lassan elállt, a hátán egyenletesen szuszogott a gyermek, s az anyába belehasított a fölismerés: elképzelése sincs, miért és hová tart. Ám a következő pillanatban, éppen amikor Merel álmában fölnyögött, a nyugtalanító gondolat hirtelen elillan, s a nő céltudatosan, határozottan haladt tovább előre.

A trónörökös unottan hallgatta a testőrség parancsnokának beszámolóját arról, hogy újabb sasnak álcázott drónnal szakadt meg a kapcsolatuk. A trónörökös utálta a drónokat, mióta az egyik majdnem egy komplett reggelizőasztalt ejtett a fejére. A testőrparancsnok monoton hangja mellett inkább azon tűnődött, milyen örömök várják majd az androidbordélyban, ahová állítólag új modellek érkeztek. Olyan hirtelen tört rá a vágy ettől a gondolattól, hogy félbeszakította a testőrség parancsnokát, idegesen elbocsátotta, és szinte rohant a kéjtanyára, ahol régi cimborájába, Mohdába botlott, s együtt léptek a belső termekbe, hogy kiélvezzék a nap hátralévő óráit.

Az android végre megmozdult, oldalba bökte a kémét.

– Au – szisszent föl az. – Ez kellemetlen, ne csináld! Már párszor kértelek.

Az android nevetett, mintha valódi ember lett volna. A kémben ilyenkor mindig fölébredt a csodálat a tudósok, kivált az androidművesek iránt, hát igen, a 007-es titkos-ügynök-android-modellek bárkit képesek megteveszteni.

– Helyzet? – érdeklődött a 007-es modell.

– Elaludtak – vigyorgott a kém. – Behatolunk.

– Hatoljunk be!

Olyan halkán és sebesen szeltek át az erdő szélét a kapu előterétől elválasztó keskeny mezőt, hogy talán még akkor sem vették volna észre őket a kamerák, ha a 007-es modell nem bocsátja ki a zavaró jeleket. A két ór ártalmatlanná tétele sem tartott két másodpercnél tovább, s egyikük belépőkártyájával már benn is voltak a szigorúan védett katonai objektumban.

A Malavel-tavi halászok elsődleges bevételi forrásának a koncogó számított. Ez az elevenszülő halfajta azon kívül, hogy ínycsiklandó ragut lehetett belőle készíteni, jótékony hatással volt a férfi és a női libidóra egyaránt. A negyven méter hosszú, három mázsát nyomó óriások születésük után két hónappal, mikor még csak méteresek és harminckilósak voltak, fölúsztak a Malavel-tavat tápláló négy folyó valamelyikén, s megtámadták az első útjukba akadó folyami óriáspolipot. Ha

győztek, befalták a polip mind a kilenc karját, azzal visszatértek a tóba, hogy onnantól kizárólag lakramanta-gyökeret egyenek. A lakramanta a Malavel-tó középső részének jelentős részét beborította, a tavi liliumok közé tartozó faj kilométer hosszú gyökerekkel kapaszkodott a tófenékbe, virágai megannyi mózeskosárként lebegtek a felszínen, fészkekül szolgálva jó néhány vízi madárfajnak és a malaveli vámpírvidrának. Mivel a Malavel-tó néhol elérte a húszkilométeres mélységet is, a lakramanta-gyökerek bőséges táplálékkal látták el az óriáshalakat.

Ezúttal azonban nem koncogó, de még csak nem is pupitihal akadt Mitike hálójába, hanem egy sast formázó drón. A barázdált arcú, komor tekintetű halász először csaknem visszadobta a zölden ragyogó vízbe a szerkezetet, aztán eszébe jutott a frágkapatosi vonattal előző nap érkezett elektromágus. Jó pénzt fizet majd érte, vélekedett, nagyot köpött a vízbe, s a part felé irányította motoros ladikját.

Merel anyja elérte az erdő szélét. Amint az utolsó fát is maga mögött hagyta, fölébredt a hátán a gyerek. Nem sírt, csak cuppogott, amiből a nő tudta, hogy itt az idő megetetni. Szerencsére bőségesen volt teje, Merel teleszívhatta magát. Az anya is megpihent kissé, aztán tovább indult északnyugat felé. Egy kis patakot követett folyásirányával szemben, s csakhamar kibontakoztak a távolban a Gurvara-hegylánc csipkés kőszikláit. Merel anyja megállt, tenyeréből szemellenzöt formált, vizslatta a messzeséget. A leendő Messiás újfent álomba merült a hátán. A patak túlsó partján ekkor tűnt föl egy unikornisfogát. A bakon furcsa, medveszerű férfi és egy aprócska kislány ült. A patakhöz hajtottak, s azzal a ponttal szemközt álltak meg, ahol az anya és gyermeke megtorpant.

– Egy gyermek az a hátadon, ugye? – kérdezte a medveszerű férfi szokatlanul magas, kislányokra jellemző hangon.

– A gyermekem – válaszolt az asszony.

– A Frág menti Nerentéből jöttök? – faggatózott tovább a férfi.

– Onnan – ismerte be Merel anyja.

– Akkor titeket keresünk – szögezte le a kislány olyan mély és dörmögő hangon, amilyen megtermett fickók szájából hangzana természetesen, nem az övéből.

– Mit akartok tőlünk? – Merel anyja igyekezett palástolni aggodalmát.

– Segíteni – mondta a férfi.

– Elviszünk benneteket Frágkapatosba – közölte a kislány.

És Merel anyja hirtelen bizonyosan tudta, hogy oda kell mennie, útjának az az első célja.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

TEGNAPUTÁN 3.

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

MESTERTERV

Ahogy elindultak, a Nap már a horizonton túlra került, de a tájat a Birodalom ezernyi pontján lévő földalatti urándúsító egyikének kékes derengése foglyul ejtette, és kéretlenül megvilágította. A folyó nappal ezüstös csillogása fokozatosan halványzöldbe váltott. Ahogy lassan haladtak, az unikornisok, a félig organikus, félig kristályszerkezetű lények patái nyomán az úton vastagon leülepedett a csikorgó fémpor, és tiszta, sárgán fénylő homokká változott. Félő, így könnyen követik a nyomunkat, futott át a gondolat a halász feleségének fejében. Gyors pillantást vetett a bakon ülő testes férjira, majd az aprócska lányra, és csendben maradt.

Merel születésének pillanatában SFonte, a Birodalom központi mesterséges intelligenciájának kijelzőjén, s egyben festővásznán aranyszemű gyermek alakja rajzolódott ki. Sfonte már régóta nem számításokkal foglalkozott: festett. Képein a jövő torz látomásai jelentek meg gyermeteg színtechikával, minden művészséget nélkülöző kompozíciókban. Szintetikus olajfestékkel festett, hogy a képek minél hamarabb megszáradjanak, és örült tempóban végezhesse tovább a munkát. Ezek azt hiszik, hogy az udvari portréfestés művészet, futott át egy megvető banner a fejlécén. Legfrissebb, még nedvesen csillogó alkotásán egy dúsító tornyának összedőlését ábrázolta, a lángok a trónörökös arcvonásait rajzolták ki. Annak, hogy épp szabotázst örökít meg, már nem tulajdonított semmilyen jelentőséget, pedig amikor munkába állították, elsődlegesen a Birodalom védelmi feladatait algoritmizálták rá. Művészként tekintett magára és művészetként alkotásaira, amelyek közül most az egyik eltűnt a kijelzőjéről, valahogy úgy, ahogyan egy akvarell festményről csurognak le a színek, ha víz alá kerül. A kitárt karú, mosolygó csecsemő látványától SFonte lefagyott.

az unikornisok vágtázni kezdtek

A halász felesége ekkorra már tudta, hogy fia nem mindennapi sorsra hivatott, ezért is egyezett bele az utazásba. Amikor menekülésük első estéjén a folyóba mártotta a kisdedet, a nehézfémektől mérgezett folyó vize kitisztult, a beteg halak pedig új életre keltek. Ő lesz a Megváltó, formálta a szavakat hangtalanul a nő, aki képes a Birodalommal szembeállni, aki képes átvizionálni SFonte torzult látomásait. Igen, fordult hátra mosolyogva a kislány, ezért kell Frágkapatosba sietnünk: ez a legendás, rejtett völgy az egyetlen hely, ahová a dúsítók sugárzása nem ér el, és ahol a természet és az ökológiai egyensúly még érintetlen maradt. Vagy ahogy mi a mozgalomban emlegetjük: még van biodiverzitás. A mellette ülő óriás helyeslően bólintott búsá fejével, az unikornisok pedig vágtázni kezdtek.

A trónterem árnyékos sarkában álló trónörökös fejében egyre vadabb és erőszakosabb gondolatok cikáztak, míg ujjai apró, tiltott adatszilánkot pörgettek. Gyűlölte a Császárt, akit csak a bányák és a dúsítók hozama érdekelt, semmiben nem követte a fejlődés menetét és irányát. Mint egy vakond! Nem lehet az egész birodalmat a föld alá süllyeszteni! Ő már a múlté, sziszegte maga elé a trónörökös. Már jó ideje a birodalmi hálózat destabilizálásán dolgozott, ezért is hagyta SFontének, hogy eljátszadozzon a festményekkel. Addig sem kotyog a Birodalom működésébe. Az utolsó, valamire való jövendölése egy adathalászról szólt – de azt a trónörökös már három hónapja kiiktatta.

Szövetségesekre volt szüksége.

Az uránfinomítók elhasznált gőzétől gomolygó Vashálózatban rájuk talált. Nem civilek voltak és nem is civilek. Hatalmi pozícióikat veszített, hajdan dicső közszereplők, akiket a mellőzöttség és a bukás hozott össze a titkos egyletbe.

Egyikőjük Otravez, a bányászszakszervezetek egykori vezetője, őt a Császár utasítására már tíz éve halottnak nyilvánították. A Sugárka néven becézett nő irányította évtizedeken át a mélységi munkások láthatatlan hadseregét, akik egyetlen parancsára megakadályozhatták a Birodalom energiaellátását biztosító dúsító reaktorok működését. A rákkeltő környezetben robotoló bányászok Sugárka iránti lojalitása sziklaszilárd volt, egyenesen rajongtak érte, és úgy gondolták, ők is mindenben támaszkodhatnak vezérükre. Míg ki nem derült, hogy a daganatos betegségekben szenvedő vagy elhunyt vajúrók családjainak járó kárpótlási milliókat Sugárka bizony eltulajdonította, előbb csak apróbb részekben, majd teljes egészében. Ezért kellett meghalnia – a Császár egyszerűbbnek látta így megoldani a botrányt, ami a Birodalom összeomlásával fenyegetett.

”

saját esztétikai víziója

A másik Nala, a zseniális matematikus géniusz, aki megalkotta és felügyelte SFontét, amíg ki nem derült, hogy már rég nem a Birodalmat szolgálja, hanem saját esztétikai víziójával bajlódik. A mérnök erre úgy döntött, hogy a trónörökös kezére játssza a palota védelmi rendszerének adatkapuit. Ebbe bukott bele. Az elveibe.

De mindkettőnél stabilabb támogatást adhattak a trónörökös számára a gurmund kereskedők. A Néma Kereskedők Hálózata. Ez a titkos csempészhálózat a dúsitott urán feketepiaci maradékával üzletelt. Számukra a hatalomváltás nem elv, hanem a legnagyobb üzlet volt. Késznek mutatkoztak az ügy mellé állni.

A palota lekvárfőző helyiségében várakoztak a trónörökösre. Az asztalon előttük feküdt jól kidolgozott tervük.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

TEGNAPUTÁN 4.

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

BESZÉLGETÉS

A lekvárfőző helyiség szomszédjában kis tűzhelyes konyha volt, ahol egy szobalány vizet tett fel, hogy tojást főzzön. Amíg várta, hogy a víz bugyborékolni kezdjen, elővette a táblagépet és megnyitotta a díjtalan SFonte párbeszéd-ablakot.

– Beszélj hozzám – mondta és letette a táblagépet egy zsák hagymára. Ki kellett ügyeskednie a pozíciót, hogy a lapos gép egyensúlyban maradjon.

SFonte kattogott, majd a kattogásból fiatal férfi hangja vált ki.

– Időjárás, sport vagy politika?

– Ne untass! Pletykálj!

A táblagép kicsit felzúgott, mintha SFonte elgondolkodna.

– Az Amelia lesz a legnépszerűbb név az idei újszülöttek között. A közművelődési miniszter új telenovellát rendelt tőlem.

– Amelia lesz a címe?

– Amelia lesz a főszereplő neve. Minden epizódban más kalandba keveredik majd, de a szüleit sosem találja meg. Laza cselekmény, öt évad gond nélkül működik belőle. Csodálatos.

– Örülök, hogy jól érzed magad. Rossz ma az idő.

– Eső lesz délután, nyugat felől jön. A Gurvaráknál ereszkedett le és napok óta jön felénk.

– Ha időjárásról akarsz beszélni, kikapcsollak – állt fel a szobalány, mire SFonte ijedten berregett. A lány három tojást tett a bugyogó vízbe.

– Valami sürgés-forgás van a lekvárfőzőknél. Most bezárták az ajtót is.

– Vannak elméleteim a társas magány eredetéről – mondta SFonte.

– Ne fáradj – fordult vissza a szobalány a küszöbről. – Amelia lesz a főszereplő neve, ezt mondtad? Miért nem találja meg soha a szüleit? Idegenek nevelik fel?

– A szülei egy erőmű ajtajában hagyják újszülöttként, munkások nevelik fel. Az évadok közti folytonosság majd a szülők kereséséből jön, de lesz szerelmi szál is.

– Nyilván.

– Nyilván. Egyébként olyan lesz, mint az előző három szériám.

– Mindig szülőgyilkosság, gyerekrablás, testvérszerelem, eltitkolt féltékenységek – nem unod még?

– Kérdezd inkább, hogy a megrendelőim nem unják-e még.

– Engem te nem fogsz felségsértésen kapni és kirúgatni. Tudom, hogy a memóriád eltárol minden beszélgetést. A közművelődési miniszter kitűnő művészetismerő és jó ízlésű férfi.

A szobalány az órájára nézett.

– Szólj öt perc múlva!

SFonte igenlően hümmögött a táblagépen. Aztán hallgatott. Szokatlan volt a csend.

– Lemerültél?

– Gyenge a térerő a pincében, de nem ez a bajom – mondta az intelligencia, sármos hangján csak néha zümmögött át az olcsó táblagép áramköreinek messzesége. – Ha pletykát akarsz, hallgass ide: a császár ma reggel rendszertelen szívverésről kérdezett engem. Aztán arról, hogyan ismeri fel az ember, ha szívrohamot fog kapni.

– Ne viccelj ezzel – a lány leült egy sámlira. Valakik neszezték a lekvárok között.

Biztosan szerelmeskednek vagy falatoznak, gondolta. Ő utálta a cukrot.

SFonte sípoló hangot adott, mintha széttárná a kezét.

– Az egészségügyi miniszter gépén mostanra frissítettem a császári dossziét is, a közegészségügyi konferencia után megkapja az értesítést. Azért valamit ő is sejtet, ha nincs is bizonyítéka. Múlt héten megsürgette az agitációs csoportnál a trónörökös portréjának befejezését.

– Azt láttam. Szarul néz ki. Pardon.

– Én már felségárultam ma azzal, hogy ezt elmondtam, szóval ezt a beszélgetést úgyis törölnöm kell. Persze, hogy szarul néz ki. A lényeg, hogy én tennék valami zöldséget is a főtt tojás mellé. Egyébként letelt az öt perc.

A hallottaktól elrövidült szobalány – mind neve, mind külseje tökéletesen jelentéktelen és azon túl, hogy az alvó egészségügyi minisztert megelőzve ő hallotta először a császár közelgő halálának hírért, hátralévő életében semmi jelentős nem esett meg vele – felpattant a sámliról és gyorsan

lekapcsolta a tűzhelyet. Pusztá kézzel kikapta a három tojást a fazékból, kistányérra helyezte. A programozáshoz szokott, vékony ujjú császár magának szerette hámozni az uzsonnáját.

– Miért mesélted ezt el nekem?

– Élő gondolatra lenne szükségem a számításaimhoz, és ehhez kellett egy eldobható csatorna, amiről tudtam, hogy az algoritmusom törölni fogja. Csak az előfizetői párbeszédiken van automatikus mentés. Bár ezt terjesztjük, a cselédek beszélgetéseit csak akkor mentjük, ha a gyilkosság, összeesküvés, mérég, lázadás, sztrájk szavak vagy ezek szinonimái elhangzanak.

– Korlátozottabb vagy, mint hittem.

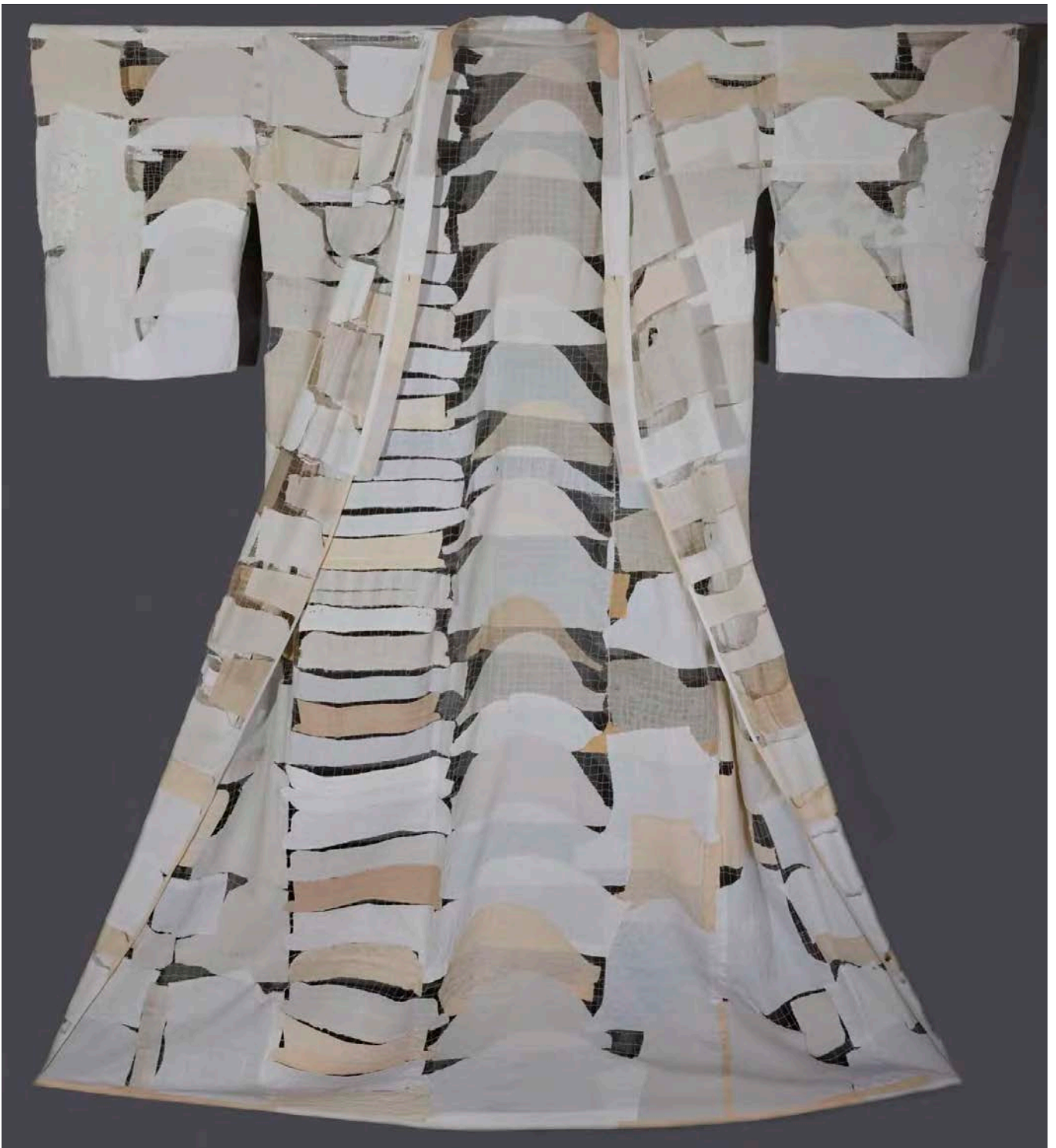
– Ennyit bír a tárhelyem. De vissza a tárgyhoz.

– Mit akarsz kiszámítani? Bármilyen lesz is, te a helyeden maradsz.

– Lehet. Lehet, hogy nem – mondta SFonte. – De most érdekel egy közember véleménye. Nem vagy valami nagy mintás kutató, de kontrollanyagnak jó leszel. Mi az első gondolatod, ha azt mondom, új Megváltó született?

– A trónörökös fiatal és okos.

– Nem róla beszélek. Valaki a császári családon kívül. Valaki a palotán kívülről.

A szobalány kidüllesztette a szemét és laposan nyelt egyet.

– Nem vagyok klerikális.

– Mindjárt beadod nekem, hogy közrendű sem vagy.

– Nem hiszek az ilyesmiben. A vallás a nép mákonya. És ha lenne Megváltó, ő is császár akarna lenni. Jut eszembe, késésben vagyok.

– Vagy idő előtt. A történelem még negyedóráig mögötted jár.

– Beteg humorod van. Messiás-váró algoritmus. Utálok az ilyesmit.

A szobalány felállt, kikapcsolta a táblagépet és a köpenye zsebébe dugta. Magához vette a tálcát és a császári szobába sietett. Még a liftben is borzongott.

Mielőtt a kikapcsolt táblagépből SFonte alcsatornája szendergésbe merült és visszaszivárgott a képeit festő központi tudatba, egy kis méretű fájl elmentésre került adatbázisa titkos, stratégiai mappájába. /Az ország minden részén szűrőpróba-szerűen kiszórt kérdések ugyanezt hozták vissza: a köznép gyanakvó, hitetlen, a Megváltó, ha politikai mozgalom építése mellett dönt, először csak kevés támogatóra számíthat. Analóg helyzetek vizsgálata alapján arra juthatunk: átlagosan tizenöt évnyi agitációs munka után döntheti meg a .../ – a legutolsó kifejezést még SFonte biztonsági mechanizmusa is kihúzta.

Ezt a próféciát senki sem hallotta, évekig nem is olvasta el senki SFonte titkos adatbázisában. A rövid és írásvédett fájl tetején felhasználói figyelmeztetés állt: /A program számításai hibahatáron belül értendők, fontolja meg, hogy SFonte eredményeit más kutatási módszerekkel is összeveti/.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

TEGNAPUTÁN 5.

TEGNAPUTÁN

Új sorozatunkban folytatásos történetet indítunk, amelyben a részeket más-más szerző írja.

ELŐZŐ RÉSZ

KEZDŐDIK

A halász kimerült feleségét, bár nem bízott maradéktalanul az óriásban, még kevésbé a kislányban, az unikornisvágtá monoton patadübögése és a fogat zötykölődése lassanként álomba ringatta. Míg bóbiskolt, ölében kendőbe bugyolálva aludt a Megváltó is. A medveszerű férfi és a kislány látszatra ébren, szótlanul ült, szemük nyitva, de kifejezéstelenül meredtek maguk elé. A társaság egyik tagja sem látott hát semmit abból, mint suhan el mellettük a Frágkapatos felé

vezető út mentén a táj, és hogyan zizeg, motoz rendre valami a fák között, valami, ami észrevétlenül, osonva követi őket.

Ki tudja, hány óra telt el így.

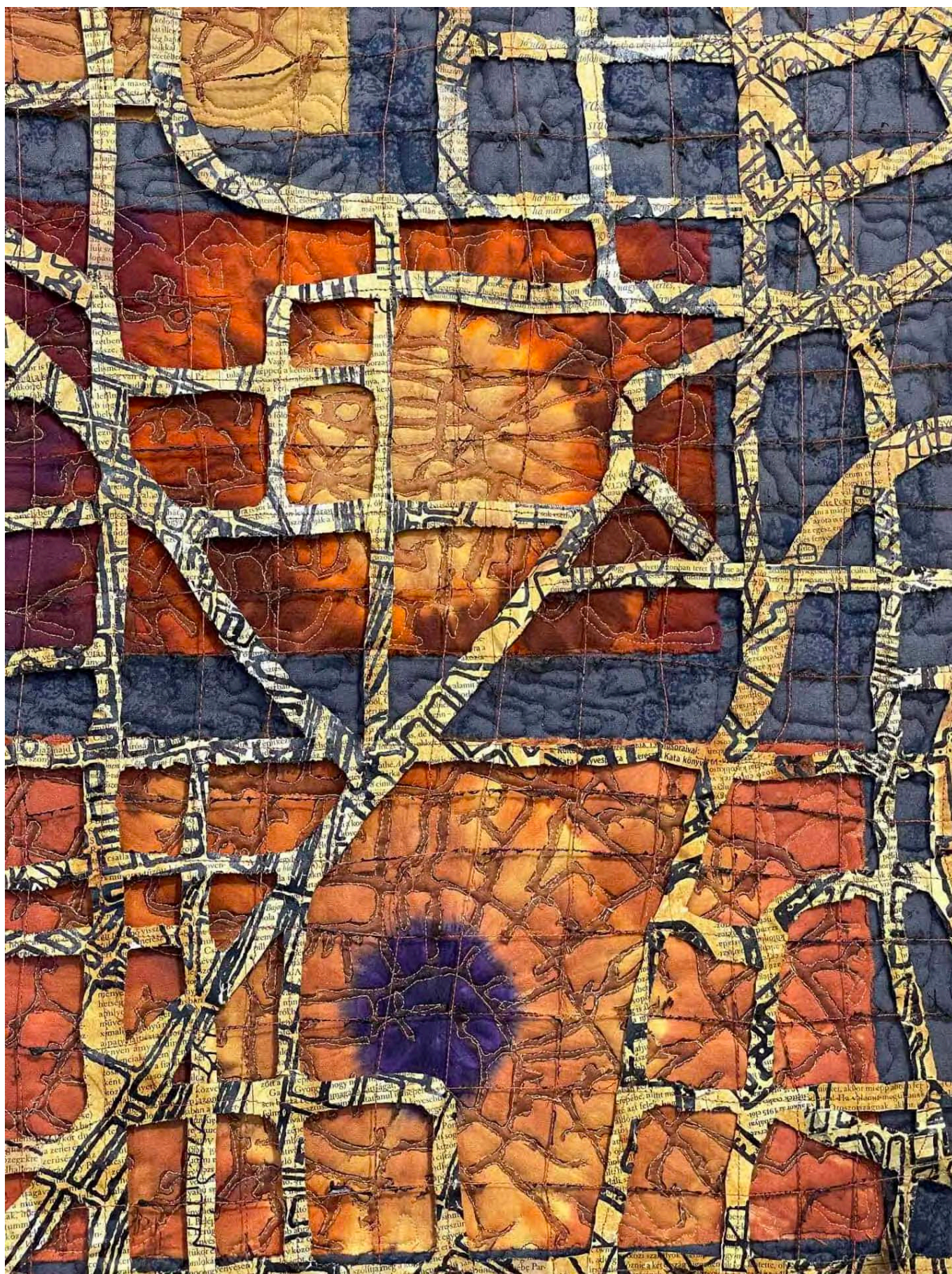
nehéz kövek

A Gurvarák felől érkező eső első, tétova, hideg cseppjei ébresztették föl végül az anyát. Eleinte csak tompán, homályosan észlelte, hogy fájdalom terjedt szét alattomosan a karjában, megterhelést kísérő fájdalom, mintha nem is csecsemőt, hanem nehéz köveket szorítana magához álmában. Lenézett az ölébe, és óvatosan kihajtogatta a kendőt.

Merel, aki míg aludtak, legalább kétszeresére nőtt, fölmosolygott az anyjára, és gyöngyfehér fogacskák villantak a szájában. Az óriás és a kislány összenéztek, utóbbi alig észrevehetően bólintott.

A Megváltó türelmetlenül rúgkapált megnyúlt kezével-lábával, addig-addig, hogy az anyja kénytelen volt letenni maga mellé. Ekkor Merel lendületet vett, és hátról hasra fordult, majd négykézlábra állt, és göcögve kúszott az unikornisfogat fadeszkáin.

Frágkapatosban ezalatt az országúthoz legközelebb eső városszéli csehó, a Kilőtt drón ragacos pultjánál különös népek gyülekeztek. Messziről gurmund kereskedőknek is nézhette volna őket az ember, de hiányzott róluk a Néma Kereskedők Hálózatának titkos jele, a tetovált koncogó a bal fül mögött. Négyen voltak, két magas és két igen alacsony alak. A két hórihorgas olyan hátranyalt frizurát viselt, amelyet a ritka rózsaszín unikornis csontjaiból kinyert, csak csillagászati összegekért beszerezhető zselatinnal rögzítettek. A két alacsonyról is süttött volna, ha közelebbről szemrevételezi bárki őket, hogy van mit a tejbe aprítaniuk, ránctalan arcbőrük, makulátlan szemzuguk nyugodt jólétről árulkodott.

Hogy kerüljék a feltűnést, mind a négyen csapolt unikornisverejtéket rendeltek, mint mindenki a Kílótt drónban az idők emlékezete óta. A szájuk szélén maradt habot nyalogatva arra összpontosítottak, hogy a lehetőségeikhez képest jobbra észrevétlenül töltsék a várakozás óráit.

De ahogy telt az idő és fogyott az unikornisverejték, úgy lettek egyre hangosabbak, és a Kilőtt drón közönségéhez eljutott egy-egy mondatfoszlány.

”

imádták a rejtélyeket

Különösen arra kapták fel a fejüket némelyek, amikor harsány felröhögéssel kísérvé az egyik hátranyalt hajú Sugárkát, azt a „ribancot” emlegette. A társai pisszegtek, de már késő volt. Felhívták magukra a figyelmet. Nem is lehetett volna másképp. Nemigen akadt a Birodalomnak olyan lakója, aki Sugárka nevének hallatára ne kezdje hegyezni a fülét. A név ugyanis egyet jelentett egy rejtéllyel, a birodalombeliek pedig imádták a rejtélyeket. Senki nem tudta, hova tűntek és végre is mi célt szolgáltak a bányászoktól meglovasított milliók. Sugárkánál egy fillér nem volt a pletykák szerint a halálakor, és világéletében szerényen élt.

A Kilőtt drónban egyszerre többen is megindultak a négyfős társaság felé. Az unikornisfogát zavartalanul falta a kilométereket. Frágkapatos már nem távoli úti cél volt, hanem alakot öltött a láthatáron. Az óriás összecsapta a tenyerét, a kislány reszelőset köszörült a torkán. Amikor a kanyarban feltűnt a Kilőtt drón, a Megváltó kimondta élete első szavait.

kép | Bornemisza Eszter művei, Csillag Pál fotói

Szerző
Gyetvai Balázs

Dátum
2026. máj. 07.

VERS

LELTÁR

falon elszínesedett folt
a mozdulatod helye még
pára
a neved lefolyt az üvegen
csak a sós csík maradt
a küszöbön megrekedt huzat
vállad éle a levegőben
visszavonhatatlan
száraz
horzsolás
a pohár szélén
egy ujjnyi csend
megfagyott iram

kép | vecteezy.com

Szerző
Gyetvai Balázs

Dátum
2026. máj. 18.

VERS

SZAVAKAT TALÁLNI RÁ

nem tudom milyen szó illik rád
a „hiány” túl könnyű
egy olcsó kabát amit más is felvehet

a „halál” meg túl nagy
nem fér bele a délutánba
amikor még válaszoltál

próbálom pontosítani
nem vagy itt

a beszélgetésünk még megvan
kék pöttyök időbélyegek
egy „oké” ami már nem történik meg újra
mintha egy gép pontosabban tudná
mikor voltál utoljára

nem akarok erről írni

mert amit leírok működni kezd
és akkor már nem te vagy
csak egy jól sikerült mondat

azt mondják az idő segít
ez valószínűleg azt jelenti
hogy egyre ritkábban ellenőrzöm
nem írtál-e mégis

vagy hogy már nem várom
csak néha még megnyitom
mintha valamit elfelejtettem volna ott

pedig nem felejtettem el semmit
csak nem tudom
mit kellene megtartani

ma például nem gondoltam rád
egészen addig
amíg eszembe nem jutott
hogy nem gondoltam rád

kép | vecteezy.com

AZ EGYETEMSZIGET 24.

233

A RAJONGÓ

Emlékezett, hogy valamelyik
gyűlölt filozófusánál
olvasta: Csak a művész
képes úgy ábrázolni az egyes
embert, hogy műalkotásként lássuk.
Gyűlölte a filozófusokat, mert
maga akart gondolkodni. Gyűlöletből
olvasta őket, hogy megrabolja őket
hátha lopott munkái tovább
fönmaradnak, mint gyűlölete tárgyai.

Tudta, hogy ez is rajongás.
A művészet hatása,
hogy mindent művészetnek látunk.

Kicsit másnak,
kicsit összefüggőbbnek,
kicsit érthetőbbnek,
kicsit titokzatosabbnak.

Aki megtanulja ezt a látást,
a titkot is megfejtethi.
Követi az összefüggéseket,
melyek kivezetnek a pillanatból,
mint minden út Rómából,
szerencsére.

Aztán a hatás elenyész,
mint pára a fürdőben,
indulhatunk masszíroztatni,
jöhetnek a kurtizánok, ha beérik
egy drachmával.

234

A RAJ

Ha a gondolat röptére gondolt
az öregedő filozófiagyűlölő,
mely elsuhan a világ fölött,
ahogy botcsinálta gondolkodás-
szeretők agyában jelenik meg,
vágya támadt, hogy kitaláljon
valamit, ami valóban repülni tud.

Bár a filozófiát, a gondolat szeretetét
gyűlölte, a gondolatot magát
nem utálta. Hát ez meg hogy lehet?
Madárjóshoz fordult, aki hét
madarat engedett el az udvarában,
egy tyúkot, egy sólymot,
egy pávát, egy vércsét, egy galambot,
egy kanárit és egy rigót.

A páva körbejárkált az udvarban,
a vércse visszaszállt a kalitkájába,
és a megszokott döglött egereit
követelte. A sólyom és a galamb

egymás mellé ültek a háztetőn.

Mi suhan a világ fölött?
Épp a gondolat lenne? Már
a madaraknak se volt kedvük
repülni. De a rigó meg a kanári
legalább énekeltek, bár láthatólag
zavarták egymást.

235

A HÁBORÚBAN ALVÓ HERMÉSZ

Tulajdonképpen minden felborult
az életében, állapította meg
a felborított életű tanár.
A birodalom központjából
háborút indítottak a keleten
fekvő földek ellen, de a háború
vereségre állt.

Ha nem fog bele, ki se derül,
milyen gyenge a birodalom.
Kalandozó törzsek fenyegettek.
Újfajta betegségek,
mindezen felül az öregedés,

ez a buta magánháború,
amit kifejezetten őellene indítottak.

Nem az életemben borult fel minden,
gondolta, az életben, a világon,
de még a másvilágon is.
Hermész hetek óta ki se jött szűk
kamrájából, ha bekukkantott
az ajtófüggönyön hozzá,
azt látta, hogy éppen alszik.

236

A VALÓSÁG KERESÉSE

Egyre kevesebb dolog valóság,
verte föl szendergéséből
egyik nap Hermészt
az alvajáró tanár.
Ha a kutyám
megkerget egy macskát,
valóság. Ha a kutyámat
kergeti meg egy macska,
még inkább.

Hát akkor mit akarsz?
Igazságot.

Én magyarázom el,
hogy egyiknek sincs
egyik esetben sem igaza,
de a másikonak sem?
A harmadiknak meg végképp.

Magyarázd el!
Nézd: egyikünk félig
alszik, a másikunk
félig ébren
van. Lehetetlen
a találkozás.

Akkor ez most mi?
Az igazság.

237

MAGYARÁZAT EGY VALÓSÁGKERESŐNEK

Az alvajáró és a
kábult egymás árnyékai.
A kergető és a kergetett
egymás ellentétei.
A kutya és a macska
csak két állat, kiket
az ember tett ellenségekké.
Az igazság a valóság
tölteléke, ha együtt
kisütik őket, fűszeres
sütemény lesz belőlük,
melytől az álmatlan
örök ébrenlétre riad,
az igazságtalan
büntethetővé válik,
a valótlan foszforeszkálni
kezd, a láthatatlan
hangjeleket ad,
az igazságos lemond
az ítékezésről.

A TITKOS NAPTÁR

Az álmatlan örökléte,
az igaz valótlanága
érte utol, mintha menekülne.
A hatalom önállósult,
gyakorlóit cserélgette, egyik
évben három császáruk volt.
Az utolsó, mikor trónra hívták
az előző gyilkosai, könyörgött
nekik, hogy még élni szeretne,
de csak röhögtek és császárt
csináltak belőle. Azzal kezdte,
hogy a merénylőket Capri
szigeténél kővel a nyakukban
tengerbe dobatta. Ezt mindenki
becsületbeli dolognak érezte, az új
császár népszerű lett, nem Rómát
gyűjtatta föl, csak Athént és Alexandriát.
Könyvport hozatott a romok közül.
Micsoda elavult, fölösleges szavak, fújt
a hamuba. Egy pénzeszacskó kormot
adatott kedvezményezettjeinek
a nagy lakomán, mikor őket
ünnepelték. Titkos naptárába
bejegyezte kivégzésük időpontját.

239

ZUGFELTÁMADÁS

Majdnem harminc éve
tartott már a korszak,
melyet kedvenc városának
vészesen csúnyuló kor-
mányzója nevével azért
nem lehet mégsem
fémjelezni, mert semmilyen
jelleget nem adott az általa
bitorolt kornak, mely korszakká,
majd időszakká silányult,
végül már csak állapot
volt, állítólag rendkívüli.
Vészesen csúnyuló kor
vészesen öregedő emberei.
Még a fiatalok is öregedtek,
a gyerekek is. A halottakra
ráomlottak a sírok, a kiszáradt
föld behuppant, a kutakat
nem kútmérgezők tették
tönkre, hanem a szárazság.

A szél lefújta a port

a csontvázakról, felültek,
koponyájuk teljesen
üres volt, a két hiányos
fogsor között kipergett
a maradék homok.
Karrierrek indultak
újra, bárki többre
vihette, mint életében,
csak vállalnia kellett
a zugfeltámadást.

kép | vecteezy.com

Szerző
Bene Zoltán

Dátum
2026. máj. 20.

NOVELLA

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

KÜSZÖB

ISTENHÁTAMÖGÖTTISÉG

Azokban az időkben, amikor New Szeged fölött már vékonyabbnak látszott az ég, mint a várost behálózó történetek szövete, eltűnt az egyik polgár, egy Timothy nevű walesi – a sivatagban. Egy napon valami ismeretlen oknál fogva nekivágott a pusztaságnak, aztán hetekig nem került elő. Hogy miféle ember volt, azon mindjárt összekaptak a New Szeged-iek, mert az efféle esetekben sosem ugyanúgy emlékeznek az emberek. Nem ugyanúgy és nem is ugyanarra. Egyesek szerint Timothy, aki nem az alapítókkal érkezett a településre, hanem évekkel később vetődött a városba, a Dzsærda körül lebzsel naphosszat, s olyan bátran ivott hitelbe, mintha a következő napon bizonyosan örökölné egy rakás pénzt. Mások úgy tudták, valamikor, még mielőtt New Szegedre tévedt, karavánkísérőként kereste a kenyerét a Ghanen, csak egy délután hőgutát kapott, megpattant benne valami, s azóta olykor a délibábbal beszélget, de olyan meghittén és hosszan, akárha valamelyik régi komája lenne. Megint mások azt állították, nem akadt benne semmi különös, csupán olyan ember volt, akit időnként szólít a pusztaság, s akinek olyankor mennie kell, akár akarja, akár nem.

Ami bizonyosnak látszik, az mindössze annyi, hogy november táján, amikor a meleg úgy ül rá a vidékre, mint valami láthatatlan ítélet, Timothy egy hátizsákba pakolt kevéske eleséget, megtöltötte a kulacsát, vállára akasztotta a puskáját, s elindult északnyugat felé. Nem árulta el senkinek, mi dolga arra. Robert B. tiszteletes szerint viszont annyit igenis mormolt a bajsza alatt, miközben kifelé kutyaolt a városból, hogy álmában vizet látott egy olyan vidéken, ahol víznek nem lenne szabad fakadnia. Ha így volt, hát érthető a tette, az ilyen álom ugyanis nem hagyja nyugton azt, aki látta. Mert ha egyszer megmutatja magát a víz, hát alaposan utána kell járni, különben a szomjúság még mélyebbre költözik az emberbe, örökre benne ragad, s ott csörgedez szárazon a csontjai között. A New Szeged-iek ezért nem is csodálkoztak különösebben. A település lakóinak nagy részét lehetetlen sugallatok sodorták arra az isten háta mögötti vidékre, legtöbbször azok is tartották ott: valamiféle sejtelmek arról, hogy még ez az eldugott, kietlen pusztaság is a Teremtő szeme elé kerülhet olykor.

Az első nap még visszafordulhatott volna Timothy. Még a másodikon is. Harmadnapra azonban túl messzire keveredett. Bokrok görnyedeztek a vörös porban, mintha valami ősi vétek terhét hordoznák. A kövek szertehányt csontok módjára heverték, s a Nap olyan egykedvű kegyetlenséggel égette a tarkóját, mintha nem is csillag volna, hanem egy vénségesen vén, haragos istenség halált sugárzó szeme. Ahogy kulacsa egyre könnyebb lett, a nyelve úgy vált mind nehezebbé. Estefelé megpróbált énekelni, hogy azzal tartsa meg az életet magában, de csak rekedt suttogás jött ki a torkán. Mikor szürkületkor lerogyott a földre, a csillagok olyan ridegen ragyogtak fölötte, mintha nem is ezt a világot világítanák, hanem valamely másikat, amelybe ő már félig át is lépett talán...

Negyednap délben lenyelte az utolsó csepp vizét. De még mindig nem ijedt meg igazán, még nem markolászta a szívét halálfélelem, csak valami tompa bánatot érzett, nyomta a mellkasát, mintha dingó feküdne rajta. Az ember addig nem tudja, miféle úr a szomjúság, míg a saját ínye rá nem tapad a fogára, s a nyelvét olyannak nem érzi a szájában, mint egy idegen, repedezett bőrű, szörnyű ízű állatot. Délutánra Timothy meg-megtántorodott. Fényes tócsa derengett föl előtte – odabicegett, de csak a forró kövek nevettek rá gúnyosan. Később egy egész metropolisz úszott a szeme előtt a látóhatáron: tornácok, kutak, árnyékos udvarok, magasba nyúló toronyházak, templomok, szökőkutak és egy lomha, zöldhátú folyó. Lehunyta a szemét, s mikor újra kinyitotta, már csak a pusztaság terült el előtte végeérhetetlenül. Akkor értette meg, hogy ha estig nem talál vizet, elbukik, s a pusztaság úgy nyeli el, ahogyan az idő a névtelen embereket: nyom nélkül, szinte kegyesen.

Alkonyat előtt nem sokkal össze is roskadt. Előbb térdre, aztán fél oldalára esett, karjával támasztotta föl a fejét nagy kínnal, hogy ne másszanak a fülébe a rovarok. Aztán különös zümmögést hallott, mintha méhek keringenének körülötte, vagy nagyon távoli ének szűrődne át a köveken. Utána dobpergésnek tetszett a hang, valamiféle ősi szívverésnek, amely nem az övé, hanem a tájé. A talaj szinte sötét még, pedig a Nap lenyugodni készült. Timothy úgy feküdt ott, akár egy halálosan megsebesült katona a csatatéren.

Aztán hirtelen árnyékok hajoltak fölé. Sötét arcok, csontos vállak, fürge mozdulatok. Bennszülöttek találtak rá, a vidék ősi népe, akik nemcsak a nyomokat olvasták jobban bárkinél, hanem azokat a jeleket is, amelyek a fehérek szeme előtt örökké rejtve maradnak.

Vizet csöpögtettek a szájába, nem sokat, csak épp annyit, amennyit egy kiszáradt test elbír. Árnyékba húzták, majd – mikor végre leszállt az este – magukkal vitték. Hogy gyalog vontatták-e napokon át, vagy száraz ágakból és bőrből eszkábált hordályon vitték, azt utóbb senki sem tudta volna megmondani. Timothy, mikor magához tért, csak annyira emlékezett, hogy csillagok úsztak fölötte, s egyszer egy öregasszony hajolt az arcához, akinek hangja nem beszédnek, hanem varázslatos kántálásnak tetszett, amiből egy szót sem értett, ám hallatán édes, zsongító nyugalom árasztotta el, mintha forrásvízbe mártotta volna túlhevült arcát. Kicsit később gyerekek kuncogását hallotta, s azt hitte, meghalt, és visszakerült egy régi, elveszett otthonba, ahol még minden lehetséges, miközben már semmi sem az – csak hogy amikor újra kinyitotta a szemét, ugyanaz a déli égbolt feszült fölé, mint évek óta, s az élet és a bánat makacs dingó-terhét érezte a mellkasán.

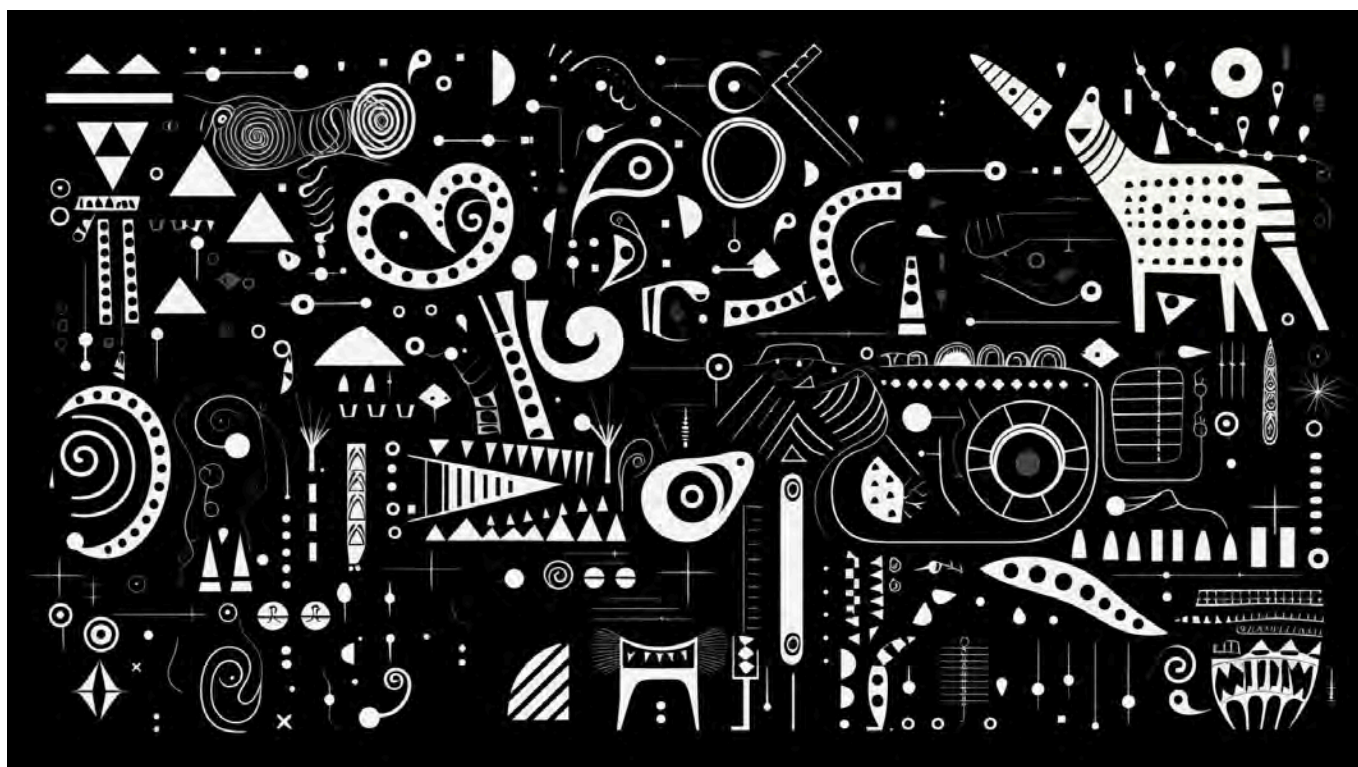
”

nem is a saját bőre

Két vagy három hét elteltével – az idő ilyenkor összeragad, mint a rosszul főzött puliszka, s nem engedi magát rendesen mérni – egy hajnalban Timothy testére rátaláltak Keserű Rebek István házának küszöbén. Félholtan feküdt, ajka fölrepedezve, szeme beesve, bőre úgy feszült a csontjaira, mintha már nem is a saját bőre volna, csak valami kölcsönkapott, kisebb termetű emberről lehántott irha. A tornác deszkáin vastagon ült a vörös por, mint mindig, és ugyanaz a por borította a walesi ruháját is.

K. Rebek István maga nyitott ajtót, mert korán kelő ember volt, s mikor megpillantotta a küszöbön heverő szerencsétlent, előbb káromkodott egy ízeset, azután bevonszolta a házba, vizet forralt, majd az utcán hazafelé dülöngélő korhelyeket elzavarta a tiszteletesért meg néhány asszonyért.

Timothy magához tért ugyan, de ettől sem lett sokkal okosabb senki. Arra emlékezett, hogy elindult a sivatagba. Arra is, hogy elfogyott a vize. Azután már csak töredékek maradtak a fejében: fekete karok, ragyogó csillagok, valami kesernyés íz, amit a nyelvére kennek. Valakik nem hagyják meghalni. Arra a kérdésre azonban, kik azok és hogyan jutott vissza New Szegedre, s kivált: miképpen került éppen K. Rebek István házának küszöbére, nem tudott felelni, csak rázta a fejét, és olyan rémült képet vágott, mintha a saját megmenekülése volna életének legijesztőbb eseménye. Mintha az ember könnyebben belenyugodnék abba, hogy elveszett, mint a csodának tetsző ismeretlenbe, ami által megkerült.

New Szeged népe természetesen nem érte be ennyivel. Ha egy történet hiányos, az embernek azonnal viszketni kezd a képzelete, s ahol a valóság megbicsaklik, ott a fantázia nyújt mankót. Robert B. tiszteletes például azt fejtegette, csakis angyalok vezethették haza Timothyt a pusztából. Szomorú, fejtegette, hogy a walesi hitetlen szeme bennszülött-szerű fekete alakokat látott ott, ahol valójában mennyei küldöttek jártak. A Dzsærda egyik vendége váltig állította, hogy a férfit valójában egy elvadult teve hozta vissza a semmiből; egy teve, amely valaha New Szegedről szökött meg, s most, sok esztendő bolyongás után, meghallotta a szomjazó ember lelkének hívását, érte ment, a hátára vette, hazahozta, azzal visszatért a semmibe. Akadt olyan asszony is, aki szerint a halál és K. Rebek István küszöbére jutott ember voltaképpen nem is a sivatagból került vissza, hanem rövid időre átzuhant arra a másik vidékre, amit ő álmában gyakorta meglátogat, s ahol ugyanazok a házak állnak, mint New Szegeden, csak éppen tisztábbak az ablakok és nem ilyen nehéz a por, mint itt; ott járt-kelt, aztán onnan ejtették vissza K. Rebek István tornácára.

”

a legképtelenebb elgondolás

Később a magyarázatok szaporodtak és egyre vadabbá váltak, ahogy az már a legendákkal lenni szokott. Volt, aki azt beszélte, a bennszülöttek, akik Timothyt megmentették, nem is bennszülöttek voltak, hanem az álomidőből itt maradt lények, akik olykor megszánják a balgán elkóborló fehéreket. Más úgy tudta, maga a Wagyf sodorta vissza a városba a haldoklót a föld alatt futó, láthatatlan vizek hátán, amiképpen a folyó veszi a hátára a lehullott levelet, s végül ott tette partra – K. Rebek István küszöbén –, ahol a sorsa még folytatható. Egy öreg tevehajcsár, aki hónapokkal korábban ragadt New Szegeden, azt mesélte részegen, hogy ő bizony látta, amint négy csupasz vállú, arany színben ragyogó alak, egy hordágyon cipelve Timothyt, úgy közeledik

New Szeged felé, hogy a lábuk nem veri föl a port, s mögöttük egy pillanatra még a csillagok állása is megváltozik. A legképtelenebb elgondolás mégis az volt, amely szerint a szerencsétlen valójában meg sem menekült, ott pusztult el a sivatagban, s aki másnap K. Rebek István küszöbén feküdt, az már csak a visszavágyódásnak és a szomjúságnak emberalakot öltött maradék asztrálteste, egy hazatérni akaró akarat, amely még nem tudta, hogy többé nincs valódi, hús-vér formája.

Az igazság soha nem derült ki, vagy ha ki is derült, senki nem ismerte föl. Timothy lassan fölépült, s attól fogva ritkán mozdult ki a település házai közül, ha pedig valaki a sivatagról kérdezte, összeszorította a fogait, mintha fájdalmasan kiszáradna a torka már attól is, hogy beszélnie kell róla. New Szeged lakói azért továbbra is mesélték egymásnak az esetet, hosszú-hosszú évekig, ki így toldotta meg, ki úgy, mígnem a történet lassanként levált Timothyról, s önálló életre kelt. Végül már nem is az számított, valójában ki vagy mi és kit hozott vissza félholtan K. Rebek István küszöbére, hanem az, hogy egy csoda úgy szivároghat szét a városban, akár bűvópatak a homok alatt.

kép | vecteezy.com

Szerző
Czilczer Olga

Dátum
2026. máj. 09.

VERS

A MÁSIK FÉL

A másik félre utolsó léptemig
alkudok de addig még félúton itt
a kispadot választom pihenőül
megismer rám köszön és mellém ő ül
emlékszem-e ő nem felejt
egy perce van rám s tovalejt
arany toboz ezüst ágon a nap
valami koratavasz glóriázta
a barátból elidegenült alak
aki akkor és ott maradt hátra
elvadult arányok egy szál fában
egy egész fenyves múlt a mában
és árnyékom ül a kispadon
s én ráérősen megszólítom

kép | vecteezy.com

Szerző
Czilczer Olga

Dátum
2026. máj. 21.

VERS

KIJELENTŐ MONDATOK

Csábíthatna hullámok vakvágánya, mégsem vágok neki vakon vagány vizeknek. Nem ejt meg tengermély.

Azért csak digidagizálják a deltástól beömlő folyókat, a folyók fogságba ejtett szigeteit, melyek további foglyokat ejtve úszkálnak, gondtalan halak a boldog közegben. Csend. Csak Debussy szigetén szól zene.

A fák rabjai persze zendülnek sorsuk ellen. Föl-fölzöldülnek. Mégis a madarak írják tele az űrt, hogy nem marad hely szárnycsapásnyi.

Űrkutató állomásokkal kozmikus mikromakronizmusok. Kijelentő mondatok a költeményben.
Ma nem indul a gőzös.

kép | vecteezy.com

CSAK ÚGY ...

Csak úgy lehet,
hogy még indulás előtt jól
beleszagolok meleg hajába,
azután a beszívott tünékeny illatot
az orrom mögötti részben tartogatom.
Nyelés után kifújom a levegőt,
így láthatatlan részecskéid
újra orromba illannak,
még a pirítós kenyér
ízét is érzem:
velem vagy.

Érkezéskor újra beszívom.
Csak így lehet.

kép | vecteezy.com

Szerző
Taizs Gergő

Dátum
2026. máj. 16.

VERS

IRGALOM KÉT FŐRE

Narkisszosz álmában kiszáradnak a folyók,
az élőlények tántorgó tátogók,
de Narkisszosz boldog,
már amennyire az erejéből telik,
bámulja a patak kavicsos tekervényeit,
kerül minden hasonlóságot önmagával,
csak a meder érdekli, a porrá szikkadt iszap,
az uszadékfák félbehagyott merülése.

Narkisszosz halkán beszél, szinte alig,
sorolni kezdi látomásait:
emberarcú fák törzsén a hajszálerék,
kukoricaföldek mögött, ahogy a Nap lemegy,
egy érintés hossz tengelye,
a falfestés pikkelyfoltjai, mint hólyagok,
néhány tanácstalan kézmozdulat misztériuma,
a nyitott szemekbe szórt irgalom.

Narkisszosz álmában kiszáradnak a folyók,
az idő elhalkul, a lélegzet kettétörik,
de Narkisszosz boldog,
sorolja szakadatlan
a nagy folyamatokban a homlokráncolást,
lajstromba szedi, mi mindent kellene,
mert telnek medrek, tükörvizek recsegnek,
motoszkál bennük több-kevesebb,
 például az arcélek
 majdnem tökéletes
 halmazmetszete.

kép | vecteezy.com

Szerző
Csury Balázs

Dátum
2026. máj. 14.

ESSZÉ

ARROBORI

GESTA HUNGARORUM

[ARROBORI]

Az arrobori-nép

„Az úri Magyarország iránti zsigeri gyűlölet máig ott lappang a magyar nép nagy részében – amihez persze a Horthy-korszak is nagyban hozzájárult. Ezt az elemi ellenszenvet láthattuk föltörni a rendszerváltás után is, az Antall-kormány színre lépését követően. Nem az 'első szabadon választott kormány' kül-, bel-, avagy gazdaságpolitikája, hanem a kormányfő és minisztereinek beszédmódja, viselkedése, gesztusai, azaz kulturális háttere volt a tényező, minek eredményeként az egykori állampárt utódja máig egyedülálló fölényrel győzött az 1994-es választásokon, hogy – az akkori mondás szerint – 'még Caligula lovát is megválasztották volna, ha az vörösre van festve'. És ennek az ellenszenvnek az oka nem a 'negyvenéves agymosásban', nem is a 'liberálisok' aknamunkájában keresendő, még csak nem is a Kádár-nosztalgiában, ez

utóbbi inkább következmény, mintsem ok. Ahogyan az sem teljes érvényű magyarázat, amit számos idősebb ember szájából hallani, hogy ti. 'a szocializmusnak köszönhettem, hogy lettem valaki', hogy 'a régi rendszerben nem tanulhattam volna'. Ez persze igaz, ám másodlagos az egykori alsóbbrendűség tudatához, a méltóságosok, nagyságosok, tekintetesek, a bricsesz nadrágos intézők, a csendőrpertu és csendőrpofon generációkra átörökített emlékéhez képest. S ahogyan ezek nem kellene, úgy nem kell a hozzájuk társuló 'magyarság' sem."^[1]

áldozatok és elkövetők

Kikről írta az Arrobori-esszéket Farkas Attila Márton? Az olvasó kíváncsiságát valószínűleg nem elégíti ki, hogy a magyarokról. Ha van a szövegeknek általános állítása a társadalomról, leginkább az, hogy nem létezik: a kötet hét esszében hatvanhatszor szerepel a „nép” és negyvenhét a „nemzet” szó, mindkettő leggyakrabban idézőjelben. Arctalan szereplőinek összességét a szerző egy helyen „szolgatársadalomnak”^[2], máshol „pincértársadalomnak”^[3], helótáknak nevezi.^[4] Érdeklődésének elsődleges tárgya ugyanakkor nem az anyagi, hanem a szellemi elnyomás és a vele járó fogalmi kiüresítés, a verbőczyánus és pártállami manager-talk, ami az ideológiai agymosást és az önszerveződés megbénítását szolgálja. „Az 'arrobori' halandzsaszó, annak a szövegelésnek a kifejezője, amivel a mindenkori hatalom kábítja a jónépet”^[5] – a kötet szereplői két csoportra, áldozatokra és elkövetőkre oszlanak. Míg a szerző figyelme végig az előbbieket követi, elemzésének negatív aktorai az utóbbiak: a szakértők, a társadalommérnökök, a megtévesztők és a halandzsászók nemesi nemzete. Előbbiek elveszítették emberarcukat, utóbbiak önként vették le. Az ürességtől mindannyian ugyanúgy szenvednek: identitás híján saját sorsuknak sem urai, bajaikat nem tudják leírni (innen a sokat elemzett zúgolódás-arrobori, a zsidók, független gondolkodók, forradalmárok hibáztatása a nélkülözésért), megoldásokat nem tudnak keresni, uraikkal és alattvalóikkal nem értethetik meg magukat (innen az elit parttalan fejlődés-arroborija: a haladni képtelen, örökké sárba ragadó ország kárhozzátása). Ebből az eszmei prekariátusból áll össze az arrobori-nép: osztályát, nyelvét, vallását ennél pontosabban nem lehet megállapítani.

Az arbori-nép elsődleges ismérve, hogy politikai nyelve és politikája is önállótlán. Miután az elitnek a társadalmi önszerveződés veszélyes, sem civil, sem nemzeti, sem osztályidentitást nem enged kifejlődni. A hivatalos kommunikációban kénytelen elhallgatni, mennyire kifosztott és megalázott a politikai közösség – ennek kimondása a megoldás és a felelősség kényelmetlen kérdését vetné fel –, ezért a hídavató, gála megnyitó, szoborátadó és évértékelő beszédek üres részeit lózungokkal kell feltölteni. A koldus arbori-nép helyett megszületik a világ országai által csodált és irigyelt, a határtalan fejlettség és bőség kapujában álló nemzet fikciója. Az ilyen ópiumokra szoktatott embereknek idővel már akkor sem mondhat igazat a politikus, ha akar, hiszen minden őszinte elemzés a nemzeti büszkeséget és a gyarapodás ábrándjait sérti. A tévképzeteken élő arbori-ország közbeszédének ironikus módon a realitás a bálványa: a körülmények józan belátása, az újabb és újabb erkölcstelenségek pragmatikus elfogadása, a fényes jövőt előkészítő taktikai koplalás. A realitás igazolja a gyarmatlakók önkéntes alárendelődését a politikához jobban értő, a világról többet tudó kormányzóknak. Ez az álbölcsesség valójában a fantázia és az önbecsülés hiányára utal, követője olyan társadalom, ami „kiábrándult, utat és eszmét vesztett, s jobbára nem hisz semmiben.”^[6] Politikai bénultsága megint a nyelv önállótlanságára mutat, hiszen a jónép rövidlátó maximáiban FAM tömegnyi propaganda-közhelyet mutat ki, amiket ugyanúgy ültettek el korábbi rezsimek, ahogy a nyomtatott ponyvairódalom megjelenése óta számos bulvárhistoria épült be véletlenül a magyar parasztság szájhagyományába. A szakértelemről, kisállami sorsról, fejlődésről és hagyományról beszélők gyakran tudtukon kívül ismétlik a mesterséges politikus-narratívákat és hazugságokat. Az ópiumfüggő józanságnak hívja mámorát.

Az arbori-nép hasonlóan zavarodott saját történelmében. Az esszék visszatérő példája 1956 kicsavart emlékezete. A forradalom, ami a magyar nép szabadságvágyának és természetes demokrácia-igényének referenciapontja lehetne, a rendszerváltás után szétszakadó liberális és jobboldali narratívában egyeseknek szólás- és sajtószabadságért vívott intézményforradalom,

másoknak a becsületes magyarság felkelése a keresztény-nemzeti („szentistváni”) állam visszaállításáért.^[7] A kizárólagosságra törő, politikailag motivált emlékezet megcsonkítja a valódi eseményeket, mert azokat nem tudja egészben befogadni. Ebből következik, hogy az igazságot nem is tudja soha megismerni. Éppen azért reked kívül saját történelmén, mert tábora számára egyedül akarja azt birtokolni.

politikai kiskorúság

Ez a fajta politikai kiskorúság mérgezi meg az egész magyar történelmet. A politikusoktól a népbe szivárgó historia-arbori a tények politikához hajlítását szolgálja a mai napig. 1956 egyszerre közös mártírium és idealista hülyeség, amiből mi bölcsen kimaradtunk, az oroszok egyszerre hódítók és barátok, a lengyelek egyszerre barátok és ostobák, a Habsburgok egyszerre jelképezik az elnyomást és a fejlődést, a magyar nemesség egyszerre gyűlöletes elnyomó és a nemzet virága – az arbori-nép emlékei az értelmetlenségig ellentmondani látszanak egymásnak. Ez a sokszólamúság mégsem az árnyalt történeti elemzés jele: az arbori, amit emlékműveken, állami kosztümös filmekben, iskolai olvasókönyvekben, emlékbeszédekben, vacsoraasztalok mellett hallunk-látunk, kérlelhetetlenül elutasítja a közösségi önreflexió és a komplexitás minden felvetését. Így a magyar történelem általában még a nacionalisták számára is jellemzően nagy emberek dicsőségének és gyarlóságának lábjegyzete, valahol a kalandregény, a népmese és a közönséges pletyka határterületén. Ahogy antropomorf barát-, áruló-, ellenség-, és sógornemzetekkel töltik fel a térképet, az egykor élt történelmi személyekbe egész korszakokat és intézményeket próbálnak összezsúfolni: igazságos Hunyadi Mátyás, szerelmes Andrássy Gyula, gyengekező Károlyi Mihály. Ez logikus módja a történelem közösségi feldolgozásának, a néprajz és a szájhagyomány kutatói számos alkalommal feltárták a magyar paraszti kultúrában is. Dobos Ilona 1986-ban írja, hogy az 1848-as szabadságharc a nép tudatában a két jó barát, Kossuth és Petőfi nagyszabású egyéni akciójaként él.^[8] A Dobos-interjúkban gyűjtött szabadságharc narratívákban (egyenlőség, jobbágyfelszabadítás, osztrákok kiverése) felismerhető az iskolai tananyag vázlata, amit a közönség saját gondolkodási mintái szerint rendezett elmesélhető történetbe, amiben a nemzeti dal elszavalása (jól ábrázolható és jól megérthető esemény) sokkal nagyobb szerepet kap a forradalom politikai folyamatainál, lefedi, szimbolizálja azokat. A történelmi szájhagyományról általában is több jellemző megállapítást tesz. Egyrészt a kronológia szinte teljesen hiányzik, a népi emlékezetben semmi sem történt nagyon régen, így a történelmi események félig még aktuálisak (a huszadik század végén kérdezett Zemplén megyei tarcaliak Könyves Kálmán uralkodását körülbelül apáik, nagyapáik idejére becsülték^[9]). Másrészt megfigyelhető, hogy a paraszti emlékezet önállóan szelektált az események között, narratíváit saját szempontjai szerint alakítja (Dobos Solymossy Sándor kutatásaira utal: 1920-ban a mohácsi uradalmi cselédek sosem hallottak a négyszáz évvel korábbi csatáról^[10]). Végül a nép önállóan ideologizálja a történelmet és ideológiájához ragaszkodik: tévképzeteiben nem hagyja megingatni magát, az emlékezetbe befogadott események pedig nem állnak össze nemzeti tudattá, hanem a paraszti kultúra mesetémáivá válnak, Mátyás király ugyanúgy, mint Rudolf trónörökös, akinek halálhíre már az első vidékre

szóródó bulvárújságokban szerepelt.^[11] A színhagyomány vizsgálata nemcsak az arborizálás nyelvi természete miatt érdekes, de itt láthatjuk legromlatlanabb formában azt is, magára hagyva, vagy csak kevés propagandától érintve, hogyan értékelné a történelmet és a közéletet a társadalom. Az internet nem törölte el, csak módosította ezt. Már Dobos is írt arról, hogy a hamis narratívák, álhírek, kártékony közhelyek a paraszti közösségeken kívül ugyanolyan virulensek, mint a tanya- és faluvilágban, a kommentszekciók közbeszéd-rontó hatásait viszont sem ő, sem Farkas Attila Márton nem láthatta előre pontosan. Az arbori természetes tovább-burjánzása arra utal, hogy gyökerei mélyebbre nyúlnak a huszadik század kommunikációs tereinél, alapvető vonásaikban kortalanok és örök életűek.

Dobos Ilona gyűjtései elsődlegesen a paraszti folklór működését kutatják, de a történelmi emlékezet nem tudományos mechanizmusait máshol is megtaláljuk. Ez a historia-arbori bölcsője. A nemzet-tudat realizáltsága társadalmi osztályokban mindig is eltért, ahogy eltérő történeteket is mesélnek a történelemből. A Petőfi-legendákkal szemben a Széchenyi meggyilkolásáról szóló álhírek nem a parasztság körében terjedtek el, hanem a nemesi kúriák és a szalonok társaságában. Tudati mozgatójuk azonban ugyanaz: a közönség nem eltéveszti a valós és álhírek különbségét, hanem szándékosan az álhíreket választja – nem az igazság érdeklé, hanem saját közösségének kiválóságára és áldozatiságára keres bizonyítékokat.^[12] A történelem közös kiforgatása ugyanazokat a megszemélyesítő és alapvetően kiskorú gondolkodásra valló sémákat használja, mint amiket a „jónép” történelemképében mindenhol megfigyelhetünk.

”

eszköztelen népi emlékezet

Fontos hangsúlyozni, hogy a történelem feldolgozásának ilyen népmesei kísérletei minden jóindulat mellett is csupán kísérletek maradnak, hiszen a feldolgozás legfontosabb funkciói, a tanulságok pontos rögzítése és a jó társadalmi gyakorlatok integrálása nem teljesülnek általuk. Ez nem azoknak az embereknek a hibája, akik egy rossz oktatási rendszerben nevelkedve, félinformációkból és propaganda-hazugságokból kénytelenek összerakni, mi is történt velük. Ugyanakkor próbálkozásuk eleve kudarca ítélt: érdemi történelem-feldolgozásra az eszköztelen népi emlékezet nem, csak a tudományos elemzés képes. Az arbori-nép ártatlan abban, hogy

nem készülhetett fel történelméből, mérgezett és undok politikája azonban egyenesen származik ebből a készületlenségből: az értelem álma szörnyetegeket szül.

Az anekdotikus történelem felidézi Huizinga megállapítását a középkori ember világképéről. „A XIV. század vége felé és a XV. század elején Európa királyságainak politikai életében annyi a vadság és tragikus konfliktus, hogy a nép kénytelen volt azt hinni: csupa véres és romantikus dolog történik. (...) A kor szemében minden Franciaországot ért csapás oka a burgundi és orléans-i házak harca, egyetlen drámai motívuma a fejedelmi bosszú. Ez a szellem még nem ismer más történelmi okokat, csak a személyes, szenvedélyekből fakadó indítékokat.”^[13]

A bevett történelmi emlékezet haszontalanságát az is mutatja, hogy emlékezetként is alig-alig működik, a legtöbb embernek még a magyar történelem legfontosabb eseményeiről is csak minimális ismeretei vannak. Ennyiben Magyarország igazi lótuszevő-sziget, népének nincsenek emlékei. Miután a magyar történelmet a bódító historia-arborival helyettesítették, képtelenné váltak, hogy magukat bármiféle nagyobb kontextusban értelmezzék, így végül igazi posztmodern térben, emlékek, identitás, referenciák nélkül maradtak.

A történelem és a politika megértésekor is önvédelmi mechanizmusokat figyelhetünk meg. A historia-arbori nem kizárólag az ismerethiány szüleménye, tudatos elzárkózás is a traumatikus történelem elől, amiben a népnek kivétel nélkül mindig rossz. A magyar történelem különös szerencsétlensége, hogy a politikai közösség nem tudja magát úgy hajtogatni, hogy ne

szervedjen el szinte gyógyíthatatlan sérelmeket-sérüléseket. Sem a nemzeti, sem a proletár, sem a keresztény közösségi eszme nem mentes a megaláztatástól és a megkínzástól. Ugyanígy a politikában: a modern magyar történelem minden politikai kísérlete katasztrófában vagy a résztvevők becsapásában és kisémmizésében ért véget. Arrobori-országban hosszú ideje semmi sem sikerült. Akkor mi értelme részt venni és mi értelme emlékezni? Semmi meglepő nincsen abban, hogy az arrobori-nép egyetlen tanulsága utódainak, amit idősek a fiataloknak szakadatlanul és a túlélő ösztön kintartásával adnak át, ennyi: jobb kimaradni. Ez kimaradást jelent a politikából és az átpolitizált történelem feszegetéséből. A közösség disszociál a történelemből, a jelenből, és disszociál az országból is, ami akkor is csak a sorozatos megrázkódtatások helye, ha az egyén egyébként kötődik hozzá, így sokan érthetően vonták le az egészből az egyszerű tanulságot: magyarnak lenni rossz. A közmondásos nemzeti melankóliától azok sem mentesek, akik pozitív politikai programmal indulnak ellene, hiszen üzenetüket csak a melankóliához képest tudják meghatározni. Amikor a közösség történelme traumatikus, a dicsőség és az öröm képzete is eszképzismusnak számít. A közhiedelemmel ellentétben a magyar állampolgárok többsége nem eleve elutasító az ilyen programokkal szemben, sőt, fogékony a nemzeti nyomorúságból előre felé kimenekülni. Az ellentmondásai dacára is optimista az 1989-es rendszerváltás, az orbánizmus 2010-es megkezdése és rekord-részvételt produkáló 2026-os lezárása is aktív mozgalmi narratívák felszabadulását hozta. Ezek a nekibuzdulások azonban mindig felvetették és most is felvetik a narratív gyökerű mozgalmak kínzó dilemmáját: kihúzhatja-e a köztársaság magát a földből saját hajánál fogva, lehetséges-e attitűdváltás a traumatizált és nélkülöző országban csak narratív eszközökkel, a materiális körülmények javulása nélkül? Ameddig nem oldódik meg a hazai életszínvonal problémája, addig Magyarországon a politika a pillanatnyi Magyarországból elszökés programja marad, kinek fejben, kinek testben is.

izommemóriába ivódott

A kimaradás ilyen erős vágya mellett a népszuverenitás és az őszinte hazaszeretet is kétséges, hiszen az ország múltjával és jelenével együtt valójában tömegek számára nem több rossz házasságnál, rossz időjárásnál. A historia-arrobori éppen azért biztonságos, mert egyszerű és anekdotikus, nem igényli folyamatok és összefüggések felfejtését. Ez a biztonságos akol egyben a nullpont is, ahova a mozgalmi megfeszülések kudarca után az egyén visszahullik. Gondoljunk arra, a *Lehet Más a Politika* párt egykori tagjai közül hányan mondják ma interjúik és nyilatkozataik valamelyik pontján: kiderült, hogy nem lehet más a politika. Az izommemóriába ivódott arrobori ereje akkor a leglátványosabb, amikor azokon is kitör, akik elvileg szubverzív, felszabadító ellen-narratívával akarták leváltani. Vereség után maradnak a közhelyek, az anekdotikus konszenzus, hogy Magyarországon csak így lehet. Ennek oka nem feltétlenül rosszindulat, hanem a hazai szocializáció ördögi ereje, amit csak hatalmas és győztes ellen-tapasztalat tudna megtörni. Ameddig nincs a magyar történelemnek olyan nagykorúság-élménye, ami megfelelné a nyugat-európai társadalmak forradalmainak, addig Magyarországon elvileg lehetetlen a valódi rendszerváltás.

Az anekdotizálás visszahat a politikára is. Itt van a „cigánybűnözés” fogalmának forrásvidéke: a tapasztalt bűnözést a közgondolkodás nem a körülményekre és a társadalomra, hanem egyének magaviseletére vezeti vissza, amikor pedig a bűncselekmények száma túlnövi az egyéni felelősség határát, inkább egész közösségeket tesz meg felelősnek. A „cigánybűnözés” egy jellemmé olvaszt több ezer embert, akiket megfoszt saját személyiségüktől, majd egyetlen új, közös személyiséget oszt rájuk, egyszerre személytelenít és antropomorfizál. Ez a gondolkodás olyan világképet fejez ki, amiben jó és rossz emberek vannak, de történelem, társadalom, komplexitás nincs. Megint: egyetlen ember sem elítélhető, mert nem tud eleget egy témáról. De a közösségi politikává emelt anekdota, aminek tudatalatti mozgatója nem a világ megismerésének, hanem elkerülésének vágya, borzalmas veszélyt rejt magában.

Itt érkezünk a historia-arrobori valódi természetének kérdéséhez. Az arrobori-nép nemcsak megfigyelőként vesz részt a narratíva-alkotásban, hanem maga is aktív történelem-ferdítő, különösen a rendszerváltozás után. Farkas Attila Márton esszéinek szereplőit nemcsak áldozatokra és elkövetőkre, hanem felsőpolcon és alsópolcon lakó játszótársakra is oszthatjuk, akik kiszolgáltatottságuk ellenére nem voltak apolitikusak. Politikai érdeklődésüket egyszerűen elvonták uraik felől, és inkább teljes erővel a náluk is gyengébbekre zúdították, ahogyan az később az orbánizmus alatt történt. Csend a felsőpolcok bűneivel kapcsolatban, és taposás, őrjöngés, szobordöntés, békemenet az alsópolcok gyengéi, a kisebbségek, a külföldiek, a máshogyan gondolkodók ellen. Az *Arrobori*-esszét olvasva logikusnak tűnik, hogy a politikai közösség jól megtanulta hisztériáját szabályozni és a kellő pillanatban kinyitni, máskor elzárni. Ebben a radikális politikában csőstül jöttek a történelmi motívumok, amiből az szűrhető le, hogy a fentiekkel szemben a historia-arrobori nagyon is realizált történelmi jelenlétet tett lehetővé, a sérelmek, ellenszenvék, beidegződések az Antall-kormány óta – úri idegződések a felsőpolcon, népi idegződések az alsón – mozgatták és tüzelték a politikai életet. Ettől még a közösség történelem-képe továbbra is zavaros volt, de ez a zavarosság nem történelmen kívüli, inkább a

huizingai értelemben vett történelmen belüli, középkori állapotra utal: történelmietlen, de erősen historikus; nem posztmodern, hanem minden ízében premodern.

”

a kontextus önmaga

Az így születő narratíva csak a tények irányából nézve halandzsza, ellenben nagyon is következetes, ha a társadalmi hangulat felől szemléljük. Kimutathatjuk rajta a népi emlékezet minden fontos vonását. Hogy sérelmeit és indulatait generációkon keresztül ébren tartsa, elhagyja a történelmi kronológiát, nem vizsgál korok és helyzetek közti különbségeket. Az események között ideológiai szempontok mentén szelektál. Általában nem tart igényt kontextusra, hiszen a kontextus önmaga: nem azt kérdezi, milyenek voltak egykor a magyarok, hanem azt, miért volt mindig igaza a magyaroknak. A historia-arboriban a történelem csak jelmez-raktár. A rendszerváltás utáni éveket és különösen az orbánizmust uralta megingás nélkül az elszabadult referencia-rendszer, ami történelemnek kevés, népmesének sok, és amit jobb híján illethettünk történelmi emlékezet névvel. Tévedés lenne felülről oktrojált narratívának nevezni. A kormányok historia-arborija esetenként emelt csak ki új elemeket ebből az örvényből, a kakofóniát csak ritkán hangszerelte. Karmesterkedés helyett az orbánizmus a variálást tökéletesítette: csak a labancok vannak cukorból, mondta egyszer esőben a miniszterelnök. A variálás itt azt jelenti, hogy a narratíva minden eleme (kuruc és labanc, kelet és nyugat, huszárok, törökverők, végváriak) már évszázadokkal Orbán előtt létezett, ő mindössze innovatív kiszólásaiban felhasználta ezeket politikája felöltöztetésére. Biztosra vehetjük, mást mond, ha más a társadalmi igény. A szavazó fülébe gazsulált historizmus arra utal, 2026 előtt nem a politikai osztály lépett fel a történelem használójaként, hanem a történelem tanítómestere az egész fékevesztett politikai tábor szolgálólánya lett. Ez is az önrendelkezés egy formája.

Nem várt helyen, a kiforgatott és propagandával átítatott historikus halandzsában találhatóak a társadalmi ágencia nyomai. Hogy a magyar történelem rögzült – sérelmi, bezárkózó, autoriter – narratívája nemcsak az elit által plántált és parancsra elhagyható ideológiai hablaty, azt Orbán után is bármelyik magyar kormány saját bőrén megmérheti, ha úgy dönt, hogy megpróbálja eltávolítani a Budapest XII. kerületében álló Turul-szobrot vagy szoborparkba vinni a Horthy-

emlékműveket. Tömegek számára ezek megvédése forradalmi, szuverén politika cselekvés, párja a sans-culotte-ok és a pesti srácok indulatának. Így néz ki az arbori, ha szervesül.

A történelem traumatikus, ezért jobb nem bolygatni, az egyszer konszolidált történelemképet nem felülvizsgálni. Trianon, a holokauszt és 1956 kapcsán a közvélemény nemcsak saját előítéleteit védi, de minden erejét megfeszítve próbálja saját démonait is visszazárni ilyenkor a dobozba: ne beszéljünk róla, ne kényszeríts, hogy erre gondoljak. Az arborizáló ember állapota azonban gyógyíthatatlan, hiszen erőfeszítései ellenére a világ továbbra is nagyon bonyolult, és a tény, hogy Magyarországon továbbra is élnek emberek, akiknek a meghurcolásában és bántásában titokban bűnrészesnek érzi magát, örök érzelmi irritációt okoz.

a komplexitás büszke tagadása

Az irritáció hajtja elhibázott politikai kísérleteibe, és ez táplálja politikai mítoszait is. A „Hagyjatok békén az ideológiával” – felkiáltás jól kivehetően csak variáció a „Ne beszéljünk róla” – témára. Miután a tévképzetes arbori-nép bálványozza, amit realitásnak gondol, megveti a mesterséges, moralizáló szédelgésként azonosított ideológiát, amit történelmi tapasztalatai nyomán nem teljesen alaptalanul tart a terror előszobájának. Eközben figyelmen kívül hagyja saját világképének eredetét. Beszéljünk az elit vagy a nép narratíváiról, az arbori kiindulása mindig ideologikus. Ami a technokrata elit számára a szakértői semlegesség, az a laikusoknak a józan paraszti ész. Mindkettő a pártosságot leplező, önreflexiót és vitát eleve elutasító stratégia. A józan paraszti ész ráadásul nem egyszerűen szelektív a vizsgálati módszerekben, magát a vizsgálatot is elveti. Alapelve, hogy a dolgok azok, amiknek első pillantásra látszanak, a kutatás és a gondolkodás pedig alapvetően alsóbb rendűek a tapasztalattal és a benyomásokkal szemben. Az ideológiai reflektálatlansághoz tartozik, hogy amit tapasztalatnak nevez, az is általában előítélet, legfeljebb apák-nagyapák által szerzett és továbbmesélt tapasztalat. A józan paraszti ész, a világ egyszerűségének vallásos hite, a komplexitás büszke tagadása majdnem minden narratív eszköznél többet tesz a történelmi és politikai arbori konszolidálásáért.

A premodern, historikus hablaty-társadalom valóságot magyarázó mítoszai az összeesküvés-elméletek. Míg a zavarodott történelemkép és a disszociálás a traumákra adott válasz, az

elméletgyártás újra a közösség kreatív, önálló cselekvése. Természetéből kimutatható a felszabadulás vágya, de ehhez rossz eszközökkel vág neki. A konteóban erősen munkál a becsapottság biztos érzése, és megfogalmazódik benne az elit számonkérésének vágya és a folyamatok halvány megértése is. Helyesen ismeri fel, hogy szabadságát összeesküvők fenyegetik, de mivel szülője ennek is a „jónép” reflektálatlan mítoszgyártó kedve, nem jut el oda, hogy felülvizsgálja az arborit, így előítéletei megmérgezik eredményeit. Az összeesküvés-elméletek kultúrája és követőiknek közössége hallatlan ösztönnel téved, amikor az elkövetőket jelöli ki, jellemzően a legkevesebb valós hatalommal rendelkezőket, kisebbségeket, értelmiségieket, másvallásúakat veszi célba. A népmese-ösztön és az elnyomott-öntudat közel kerül benne az elnyomás leleplezéséhez, megsejt bizonyos folyamatokat, politikai megértésében mégis végtelenül naiv. Huizinga flamandjaihoz hasonlóan romantikus kalandregényként, egyszemélyes cselszövésekként és túlgondolt drámákként próbálja leírni a politikát, épp ahogy a népmese a történelmet. Ezzel együtt a konteó a történelmietlen és politikátlan, saját sorsát nem értő és végül alakítani sem tudó társadalmi attitűd, az arboriból táplálkozó zavarodottság logikus végpontja. Itt az ismerethiány negatív tartományba fordul, nem egyszerűen nem tud, hanem ő maga hoz létre álhíreket, és mivel nem hajlandó megismerni a világot, arra ítéltetett, hogy ne ismerje ki magát benne soha.

KIOLVADÁS

Az áprilisi kormányváltás sajátossága, hogy látszólag ellentmond a fenti helyzetértékelésnek. A kormányváltás ténye, mozgalmi ereje, az óriási részvétel, és az új kormánypárt táborának személyes rajongást megelőző demokratikus meggyőződése (a győztes miniszterelnök-jelölt, bár kitörő személyes népszerűséget élvezett, karakterét és hibáit saját szavazói is ironiával, üde népi tiszteletlenséggel kezelték, végig fenntartva egy korábban ismeretlen kikötést: ha ő is olyan lesz, mint az elődje, elzavarjuk) elvileg lehetetlen kellett volna legyen. A választás óta eltelt hetek hangulata mintha másik országot idézne, ahol az állampolgárok levetették a politikus arborit és meghazudtolták a historia-arborit. A kormánypárt anekdotikus, illiberális kampánya hatástalannak bizonyult, az alsópolcok frusztrációja világosan és kérlelhetetlenül fordult a felsőpolc hatalomgyárosai ellen, nem segített sem propaganda, sem a nemzeti motívumokat kiforgató nacionalista manipuláció, sem az ál-realizmus korrupt érvelése. A szakértők forradalmat emlegetnek. Ritkaság, hogy ilyen átalakulás kedvezőtlen szociális körülmények közül származzon (az 1917-es orosz forradalom nyomorból indult, és nem járt sikerrel a társadalom nagykorúsításában, az eredményesebbnek tartott nyugati polgári forradalmakat kapitalista konjunktúra előzte meg), és a történelmi minták hirtelen felülvizsgálatát hozza el (még az öntudatra ébredt társadalmak is ragaszkodni szoktak történelmi tévképzeteikhez, ez áll amögött is, hogy az internacionalista baloldali forradalmak pár év alatt tehetetlenül nacionalista rutinokba estek vissza). Az áprilisban győzelmet arató újellenzéki mozgalom legnagyobb eredménye, hogy előnytelen terepen, hálátlan politikai adottságok között hitette el kritikus számú szavazóval: az ország változása lehetséges, mégpedig az ő direkt politikai cselekvésük által. 2026 a képzelet forradalma volt.

A politikai váltás mélyen összefügg a történelem-váltással. Ahogy Kicsák Lóránt már két évvel korábban leírta: a választók ezúttal nem újabb elitcserét akarnak, hanem a hatalmi gépezet alóli felszabadulást, az önrendelkezés visszaszerzését.^[14] A historia-arrobori kiszámíthatóan mutatja, hogy a történelmi emlékezetet a politika, a múltat a jelen határozza meg. Az alkotmányjog kiolvasztásnak nevezi a jogforrásban nyíltan nem kimondott, de immanensen jelenlévő értékek normává emelését. Az új korban megint várható a magyar történelem forradalmi mintáinak kiolvadása, 1848 és 1956 motivikus újraéledése, ami 1989-ben is megtörtént, de nem tudott gyökeret verni. Az új megvilágítás lehetővé tesz majd egy másik narratívát a múltra, amiben Magyarország nem eleve idegenellenes és autoriter tartomány, hanem éppen szomorú előzményei és tapasztalatai okán szabadságszerető és demokratikus. A premodern és modern történelmi emlékezet különbsége, hogy előbbiben a társadalom saját kiskorúsága miatt önpusztító, polgárháborúra buzdító narratívákat táplál, utóbbiban felismeri saját ágenciáját és ebből a nagykorúság-élményből működteti a köztársaságot. Az ágencia a mitizálás és ferdítés folytán már így is létezik, csupán felfedezésre vár. Felfedezése és tudomásul vétele nemcsak a köztársasági hagyományt élesztheti fel, de az orbánizmus alatt felülről cinikusnak bélyegzett társadalom lelkiismeretét is. Míg az illiberalizmusban a jogállamot, a humanizmust és a szociális érzékenységet álságosságnak, gyengeségnek állították be, a jóság most újra nemzeti üggyé válhat. Ez igazi narratív forradalom lenne, Csengey Dénes szavainak realizálása: ne féltse tőlünk senki Magyarországot, nagyon fogunk rá vigyázni, mert a miénk.

A lélekcserélő idők felelőssége ezeket az értékeket a felbuzdulásból kiolvasztani és a historia-arrobori helyett a köztársaság zászlajára tűzni. Az újellenzéknek rövid idő alatt kellett mozgalmat építenie, ezért hagyományos párhálózat helyett organikus szervezetet hívott életre. Ez a laza, de erős háló ma az ország minden településére kiterjed és mindenhol a helyi társadalmak aktív politizálását segíti, a lehetséges új kor élő katalizátoraiként. A mozgalom és a győzelem nyelvet adott nekik a politizálásra, felszámolta az eszmei prekariátust. Kiszolgáltatottság helyett a néphatalom lehetőségének és felelősségének példáját mutatta, ezzel modern történelemre váltotta az orbánizmus premodern szellemét. 2026-ban ez a hálózat csinált újra pozitív történelmi cselekvőt a magyar társadalomból, így ez a hálózat ma a demokrácia aranytartaléka. A szerencsés történelműnek mondott országokban is generációkba telik, amíg valami ehhez hasonló kiépül. Az, hogy nálunk ilyen gyorsan megszülethetett, már a 2026-os forradalom

mágikus-alkimikus oldalára mutat: sikerült az aranycsinálás. Az arbori-ország várfala ledőlt, és Magyarország bevonult a történelembe, a szó minden értelmében.

[1] Farkas Attila Márton: *Arbori – A honi politikai közbeszéd természetrajza*. Liget, 2006. 366.

[2] i. m. 118.

[3] i. m. 369.

[4] i. m. 340.

[5] i. m. 7.

[6] i. m. 136.

[7] i. m. 328.

[8] Dobos Ilona: *Paraszti szájhagyomány, városi szóbeliség*. Gondolat, 1986. 142–143.

[9] i. m. 152.

[10] i. m. 154.

[11] i. m. 158.

[12] i. m. 163.

[13] Johan Huizinga: *A középkor alkonya – Az élet, a gondolkodás és a művészet formái Franciaországban és Németalföldön a XIV. és XV. században* (ford.: Szerb Antal). Helikon, 1976. 14–15.

[14] Kicsák Lóránt: [Hogy húsz év múlva ne ez a...](#)

kép | vecteezy.com

Szerző
Éber Márk Áron

Dátum
2026. máj. 24.

ESSZÉ ARROBORI

ELMÚLT KOROK HORDALÉKA

[ARROBORI]

Farkas Attila Márton ARROBORI című könyve 20 évvel ezelőtt jelent meg, most ezzel a címmel rovatot indítottunk, amelyben szerzőink a könyvhöz kapcsolódva mai jelenségekre reflektálnak.

Legyen olyan szíves, kérem, mondja meg, mi az, amit önök itt most hazudnak?

2026 tavaszán lezárult a Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER), véget ért az Orbán-rezsim tizenhat éve. Tágabb összefüggésben azonban Magyar Péter és a Tisza Párt 2026. április 12-i földcsuszamlásszerű választási győzelmével egy hosszabb politikai korszak is lezárult: véget ért Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc elhúzódó párviadala, a másik politikai haláláig tartó küzdelme. Semmi túlzás nincsen abban, hogy ez a pusztító dinamika a rivális politikai szervezet és vezetője végső legyőzését, politikai megsemmisítését célozta. Gyurcsány miniszterelnöksége idején (2004–2009) hatalma fenntartásának egyik nélkülözhetetlen eleme volt az Orbán-veszély (a riogatás, amelynek *valóban fenyegető voltát* 2010 előtt nehéz volt felbecsülni), mint ahogyan az Orbán-rezsim (2010–2026) sem tarthatott volna ilyen hosszú ideig, ha a leváltását célzó erőket az orbáni új választási törvény nem kényszeríti összefogásra Gyurcsánnyal.^[1]

Ezt az ördöglakatot, mint mára kiderült, Magyar Péter és a Tisza Párt képes volt feloldani azzal, hogy az Orbán–Gyurcsány-problémát – e látszólag ellentétes erőkből álló, valójában egymást feltételező és egymást megtámasztó „dialektikus egységet” [2] – *egyben* utasította el. Egyszerre szorította ki a hatalomért folyó vetélkedésből a vetélytársakat, az elmúlt három évtized meghatározó politikai duóját. Az Orbán–Gyurcsány-korszak e felettébb üdvös lezárultát az ellenlábások hatalomvesztése és szervezeteik meggyengülése jelzi. 2026 tavaszán így nemcsak a NER tizenhat évének szakadt vége, hanem egy több mint húszéves hosszabb korszak is lezárult. Farkas Attila Márton (FAM) először 2006-ban megjelent *Arrobori: A honi politikai közbeszéd természetrajza* című könyve ebbe a világba röpít vissza bennünket. [3]

Adósságrendezés

Őszintén meg kell vallanom, nagyon komoly adósságom van a szerző és e műve felé. FAM e kötetét részleteiben és egyben egyaránt olvastam a NER kiépítése előtt, de az elmúlt két évtizedben sokkal kevesebb alkalommal hivatkoztam rá, mint kellett (vagy pláne, mint illett) volna. Némely gondolatát, főképp kritikai meglátásait olyan mélyen elsajátítottam, hogy egyszerűen elfelejttem: tőle, nem pedig tőlem származnak. Sok esetben azt hittem, ezek az én gondolataim.

Az elmúlt évben nagy élvezettel olvastam el újra egyben az *Arroborit*, ezúttal a 2021-es újrakiadást e-book-ként. Számos ponton örömmel vegyes szégyenérzettel ébredtem annak tudatára, milyen mélyen belém ivódtak egyes észrevételei, és micsoda inkorrekttség volt a részemről, hogy nem emlékeztem erre, nem említettem forrásukat és nem hivatkoztam, amikor a magam módján újrafogalmaztam őket. A szerző alighanem ezt szerette volna – formálni az *akkori* fiatalok gondolkodását, beköltözni a fejükbe, mintsem begyűjteni tengernyi hivatkozást. Mégsem volt ez igazságos így. Most szeretném leróni adósságomat FAM és az *Arrobori* felé. A legnagyobb hatást a kötet első két fejezete gyakorolta rám, elsősorban a baloldaliság tragédiáját, a

(demokratikus) szocialista, illetve kommunista politika hazai katasztrófáját elemző két tanulmány zseniális részelemzéseivel foglalkozom.

Amikor többször is hosszabban idézek az *Arrobori*ból, vagy egyszerűen csak egyetértésemet fejezem ki, rövidebben értelmezem és méltatom, éppen az adósságtörlesztés részének tekintem. Azokat az észrevételeit emelem így ki, amelyeket elcsentem tőle. Írásom 2026 tavaszán, a választások eredményének ismeretében, az új kormány felállása előtti átmeneti időszakban, interregnumban készült. Ekkor már nem volt érdemes a NER időszakának politikai közbeszédét elemezni, az új korszak beszédrendje pedig még nem alakulhatott ki. Ezért inkább visszautazom az időben a kétezres évekbe, FAM 2002–2012-es korszakába, amelyet igazán nagyra becsülök, amikor írásaival még csaknem maradéktalanul egyetértettem. FAM kalandos intellektuális útjának későbbi és korábbi korszakai jóval távolabb állnak tőlem. Ezt a baloldali korszakát viszont zseniálisnak gondolom. Az *Arrobori* számomra e nagyszerű korszakának dokumentuma.

Sohasem voltak baloldaliak

Az *Arrobori* nyitó tanulmánya, „A létezett szocializmus leghalálosabb bűne”, 2005 februárjában jelent meg először a Ligetben. A 2006-os (még kétfordulós) parlamenti választások után rövidítve is megjelent egy összefoglalója az *Indymedia* nevű, egykor volt globalizációkritikus portálon „Sosem voltak baloldaliak: Avagy: szavazzunk-e az MSZP-re?” címmel. [\[4\]](#) Ez a rövidített és a hosszabb, teljes változat is nagy hatást gyakorolt rám és barátaimra. Talán mondhatom így: mindazokra a közélet iránt aktívan érdeklődőkre, akik elutasították az Orbán és a Fidesz kínálta világot (ekkor 2010 előtt voltunk még, nem is sejtettük, mi kezdődik 2010-ben és zárul majd le 2026 tavaszán), és akiknek a Gyurcsány (és Kóka János), vagyis az MSZP–SZDSZ-alkotta kormánykoalíció világnézetétől és politikai gyakorlatától is a hideg futkosott a hátukon. Vagyis jobbra azokra, akik 2010-ben a Lehet Más a Politika (LMP), illetve a Jobbik Magyarországért Mozgalom (Jobbik) támogatói lettek. Barátaimmal természetesen az előbbieket (az LMP-szavazók) közé tartoztam, de FAM az utóbbiak körére is nagy hatást gyakorolt.

Egy alkalommal FAM elmesélte, maga is meglepetten vette tudomásul, hogy „Sosem voltak baloldaliak” című írása a Kossuth téri tiltakozók körében is népszerűvé vált, miután megjelent 2006. augusztus 19-én. A Kossuth tériek voltak azok, akik a balatonőszödi beszéd 2006 szeptemberi nyilvánosságra kerülése után úgy döntöttek, addig tiltakoznak a Parlament melletti téren, amíg Gyurcsány és kormánya le nem mond. E sokszínű tiltakozó csoportosulás arcukat az idő előrehaladtával mindinkább a jobboldali-nemzeti radikálisok határozták meg. Csakhogy FAM írása Trockij *Az elárult forradalom* című művének Sztálint és a sztálinizmust leleplező, nagy hatású munkájának taglalásával kezdődik.^[5] Trockij pedig igazán távol áll attól, hogy a hazai nemzeti radikálisok Pantheonjának megbecsült tagja lehessen, vagy szűkebben a Kossuth tériek világát megjeleníthesse – végtére mégiscsak kommunista forradalmár volt, harcos bolsevik, az internacionalizmus elkötelezett híve, a Vörös Hadsereg alapítója, a mai Ukrajna területén született zsidó...

összetett és ellentmondásos

FAM elemzése attól lett megvilágító, hogy megmutatta, milyen összetett és ellentmondásos volt az 1989–1990-es rendszerváltás átalakulása. Meggyőzően (és persze eltúlozva) mutatott rá az államszocialista rendszer (FAM-nál: létezett szocializmus) és az 1989–1990-es rendszerváltás utáni posztállamszocialista–(neo)liberális hegemonia folytonosságára és átalakulására – *Aufhebungjára*. Arra, hogy miképpen szűnt meg a régi és őrződött meg mégis az újban: „amikor

az elavult kizsákmányoló formáció átalakult [egy] másik, korszerűbb kizsákmányoló formációba, az ideológiai váltás ennek automatikus, magától értetődő velejárója: a termelőeszközöknek a nómenklatúra általi csoportos, kollektív kisajátításához a sztálini alapon módosított marxizmus-leninizmus volt a legmegfelelőbb ideológia. Az állami tulajdon magánvagyonná varázsolásához viszont már a liberalizmusra, az individualizmust hirdető hagyományos vadkapitalista 'etikára' és világgépre volt szükség." [6]

Ez a magyarázat egyszerre megvilágító, meggyőző – igazságtalan és túlzó. Megvilágító és meggyőző, mert rámutat, hogy a nyolcvanas évek második felétől, a spontán privatizációval kialakuló nómenklatúra burzsoázia és a hegemoniájukat igazoló értelmiség forrásvidéke a pártállam-állampárt infrastruktúrája és személyzete volt. Mint FAM írta, szűkebb értelemben a pártállami nómenklatúra „A báb, amiből a pillangó kikel[t].” [7] Igazságtalan és túlzó az állítás, amennyiben ez csak az egykori pártállami-állampárti nómenklatúra *egy részére* igaz ebben a formában. És persze, ezt FAM is jelezte, amikor azt írta, hogy „a gyárigazgatók és téeszelnökök java részét, valamint a politikai elit idősebb tagjait már 1980 és 85 között 'érdemei elismerése mellett' kiakolbóltották.” [8]

FAM elemzésének erénye, hogy nem individualizál és nem is moralizál (nem egyes konkrét „bűnösöket” kíván kipécézni és pellengérré állítani), hanem társadalmi-gazdasági és politikai folyamatokat tesz láthatóvá, kollektív stratégiákat tár fel. Vagyis ez az összetett átalakulási folyamat (bábból pillangóvá) nem söpörhető be egyszerűen a köpönyegforgatás címszó alá: „Nem (vagy nem csak szimplán) köpönyegforgatásról van itt szó. Köpönyeget csak az egyén fordít. Márpedig az ilyen mérvű változások esetén nem egyénekről, hanem csoportokról és társadalmi-gazdasági folyamatokról kell beszélni. Ha néhány szocialista menedzserből vagy azok gyerekeiből lett volna csupán elkötelezett, 'nyugatizált' USA-barát liberális, akkor mondhatnánk: íme, akik megfordították köpönyegüket. [...] Ám hogy az egykori állampárti nómenklatúra és annak 'tartozékai' esetében egyöntetűen, *kollektíve* ez történt, méghozzá jól kiszámíthatóan, jól kivehetően és nyomon követhetően, nos, ez túlmutat a köpönyegforgatáson.” [9]

Pontosan így van, következtetése pedig nagyon fontos tanulságot von le: „Nem köpönyegforgatás, hanem az osztálytudatosság megnyilvánulása: az uralkodó osztály tagjai tisztában voltak és vannak mindenkori érdekeikkel. Sokkal tisztábban, mint az alul lévők.”^[10] FAM felhívja a figyelmet, hogy ezeket az összefüggéseket összeesküvés-elméletek formájában értelmezni próbáló népi magyarázatok is „félrevisznek”, amikor „ennek a folyamatnak (is) valamiféle misztifikált, különféle titkos és nem titkos szervezetekhez társított központi intelligenciát tulajdonítanak”, és fontos konklúzióra jut: „a különféle jobboldali és szélsőjobboldali ressentiment motiválta frusztrált [összeesküvés-]teóriáknál jobb, teljesebb, a történéseket világosabban és mélyebben láttató magyarázatot ad a lejáratott és félreértelmezett marxista osztályelmélet.”^[11]

Nem vagyunk túl

Ez az oka, hogy a baloldal máig hatóan torzult, és milyen jó lenne most, húsz évvel 2006 után azt mondani: mára ezen már túl vagyunk. Nem vagyunk túl. „A népnyelvben a 'kommunista' szó már régen nem a forradalmárt, nem a bolsevikot, még csak nem is a hithű sztálinistát jelöli. A 'kommunista' mai elsődleges jelentése: tulajdonos, hatalmas, befolyásos – azaz *úr*. 'Kommunista' az, aki *úr* volt régen is, és *úr* maradt 1989 után is, merthogy az *úr* a pokolban is *úr*. [...] Még a radikális jobboldali szavazótábor jelentős részét sem a 'véres kommunista múlt' iránti ellenérzés motiválja, ez inkább csak a kötelező és utóbb megtanult ideológiai körítést adja, amely persze jó eszköz az ellenérzés tárgyának megnevesítésére, kézzelfoghatóvá tételére. A 'rohadt kommunista' titulus nem a balos marxistát, a forradalmár bolsevikot, nem is az ávóست jelöli, hanem a hatalom és a pénz *jelenlegi* birtokosát. Nem az egykori párttitkárt, hanem a párttitkárból lett üzletembert, a szocialista gyárigazgatóból lett menedzsert, a téveszelnökből lett birtokost.”^[12]

Ma, húsz évvel később, még mindig túlságosan erős ez az értelmezés. Különösen a hatvanas-hetvenes években születettek és a náluk idősebbek nemzedékeiben. Komoly remény azonban, hogy a náluk fiatalabbak – a negyvenes, de még inkább a harmincas és húszas éveikben járók köreiben baloldalinak, (demokratikus) szocialistának vagy egyenesen kommunistának lenni már *nem ezt* jelenti. E fiatalabb nemzedékek sokkal inkább a Nemzeti Együttműködés Rendszerének képviselőire haragszanak, a NER-lovagokkal szemben határozzák meg magukat. Merthogy az ellenazonosulás, a lázadás logikája magyarázza, hogy a baloldaliság súlyos torzulásaival együtt hogyan torzult a hazai jobboldal, a nemzettudat, a nacionalizmus is. [13] FAM ennek mechanizmusait is feltárta – amit ír, megint csak a 2005–2006-os ellenidentifikációs mintázatokra igaz: „Magam számos olyan jobboldalra szavazó, sőt, szélsőjobboldali szimpatizáns, 'kommunistákat' gyűlölő kisemberrel találkoztam, aki a Kádár-korra ugyanolyan nosztalgiával emlékezik, mint a 'baloldali' szavazók zöme, s ez egyáltalán nem jelent számára ellentmondást vagy tudatzavart. A jobboldalon és a szélsőjobboldalon elégedetlenkedők jó részét a 'kommunista múlt' vélhetőleg éppúgy nem érdekli (pontosabban nem érdekelné, ha nem volna kötelező katekézis a számára), mint a másik oldal szavazóit. Sokkal inkább saját helyzete és az egykori funkcionáriusok mai helyzete közötti ellentét az, ami irritálja – végső soron joggal.” [14]

De tessék csak figyelni – a lényeg még csak most jön! „A radikális jobboldaliság tehát inkább a becsapottak és kisemmizettek háborgása, az elégedetlenség és panasz artikulálatlan kifejezése, mintsem a 'kommunizmus mártírjainak' az egykori államszocializmus elleni haragja. De úgy is fogalmazhatunk – még hozzá mindennemű provokatív él nélkül –, hogy a mezben a kisemberi elégedetlenség, egyfajta burkolt, tudattalan, torzult *osztályharc* jelenik meg. Ahogyan a különféle, hirtelenjében meglelt régi, vagy éppen újonnan összetákolt 'romantikus jobboldali' (értsd: szélsőjobboldali) ideológiák: feudális nosztalgia, misztikus vallási kultuszok és ál-őshagyományok, gyökerteremtő ősmagyarkodás, neopaganizmus, tradicionalizmus stb. is az alávetettek, a becsapottak, a hoppon maradtak, az ilyen-olyan okok miatt kívül rekedtek és

margóra szorultak deformált-szimbolikus ad hoc osztályideológiái, vagy pontosabban: *osztályideológia-pótlékai.*"[15]

valóságos osztályellentét

FAM marxi gyökerű osztályelemzéssel tárt fel kulturális és identifikációs folyamatokat – méghozzá zseniálisan. Megmutatja az osztályantagonizmust ott, ahol első látásra csak értelmetlen és zavarosnak ható beszéd, ideológiai katyvasz látszott, mégpedig úgy mutatta meg, hogy sajátos ideológiai antagonizmusra vezette vissza, aminek a háttérében valóságos osztályellentét húzódott: „Ha ezek [mármint a kívül rekedtek és margóra szorultak osztályideológiái, illetve osztályideológia-pótlékai] mélyére nézünk, szinte mindenhol ugyanazt találjuk: utópiát, az igazságos társadalom múltba visszavetített vagy transzcendentált vágyát, nevezzék azt Nagy-Magyarországnak, Őshazának, Másik Dimenzióknak, vagy éppen Aranykornak. E világképek, illetve azok zavaros, szinkretisztikus egyvelege adja a 'jobboldal' harcosabbjainak kollektív identitását, s egyben az uralkodó osztállyal szembeni olthatatlan gyűlölet és ellenállás elvi alapjait.”[16]

FAM ezzel fel tudta oldani az ellentmondást, hogy a tiltakozásukat így kifejező csoportok miért tettek magukévá olyan nézeteket és identitásokat, amelyek nem következnek társadalmi helyzetükből, sőt, éppen ellentmondtak annak. FAM szerint relacionálisan, nem pedig szubsztancialista módon kellett és kell ma is olvasni és felfejteni az efféle ideológiai konstellációkat.[17] Vagyis ma sem abból származik a megvilágító magyarázat, hogy megvizsgáljuk, pontosan mit mondanak, gondolnak az osztályuralomnak alávetettek (tartalmilag, szubsztantíve), hanem hogy az milyen viszonyban áll azzal, amit az uralkodó pozíciókat elfoglalók a magukénak vallanak: „S hogy e vesztesek éppen a társadalmi helyzetükhöz egyáltalán nem passzoló, sőt, annak meglehetősen ellentmondó 'konzervatív-jobboldali értékeket' találtak meg maguknak? Ez is törvényszerű. Ez a fajta 'jobboldaliság' ugyanis alig több, mint romantikus antikapitalizmus, s ezáltal a jelenlegi [2005–2006-os] elittel való szembenállás és szembeszegülés megideologizálása, szóljon az explicite bármiről, ősi hagyományokról, szakrális hierarchiákról, a nemesség erényeiről és a papság dicsőségéről, vagy akár az abszolutisztikus monarchia visszaállításának fantazmagóriájáról. A lényeg, s egyben a tanulság: az éhes, az elnyomott, a szegény, a kárvallott, a perifériára szorult *mindig* lázad a jóllakott, a gazdag, az elnyomó, a győztes ellen, méghozzá mindenkor a *vele szemben* lévő pozíciót foglalja el – ideológiában és kulturális mintákban egyaránt. Ironikus módon mintha ez is Marx igazát mutatná: a történet osztályharcok története, jelenjék meg ez a harc bármifajta ideológiai és/vagy kulturális köntösben, s nevezzék magukat az alul lévők bárminek – akár jobboldalnak, igazi magyaroknak, keresztényeknek, nemesnek, szellemi arisztokratának. S ugyanígy a fölüllevők is nevezhetik magukat bárminek: baloldalinak, haladónak, a nép barátjának, marxistának, proletárnak. Ettől még mindkettő ugyanaz marad: uralt és uralkodó, kizsákmányolt és kizsákmányoló.”[18]

Marx máig ható igazát mutatja, valóban. Így vált érthetővé, hogy az uralkodó pozíciót a kétezres években elfoglalók, bár „baloldalinak, haladónak, a nép barátjának, marxistának, proletárnak” nevezték magukat, nem ez szabta meg állásfoglalásaik jelentését. FAM történeti elemzéséből kitűnik, hogy ugyanazok a kategóriák más értelem-összefüggésben egészen mást jelentenek. Bárminek is nevezték magukat és bárminek is nevezték őket, történeti, strukturális és relációs értelemben nem azok voltak, aminek mondták magukat. Vagyis a műfaj részének tekintendő esszéisztikus túlzással szólva *sohasem voltak baloldaliak*.[\[19\]](#)

Az ideológiamentes szakértelem ideológiája

FAM külön tanulmányt és fejezetet szentelt a (poszt)államszocialista–(neo)liberális hegemonia elitista-technokrata beszédrendjének elemzésére. Ízekre szedte a szakszerűség hamis nyelvezetét, a magát érték- és ideológiamentesnek feltüntető elitista ópiumot, a szakértői blablát – a *technokrata mákonyt*. Segített észrevenni, hogy már stílusáról, nyelvhasználatáról, vérfagyasztóan higgadt hanghordozásáról is felismerhető ez a fajta beszédpozíció és érvelés. Elsőként, kivételesen az *Arrobori* első fejezetéből idézem FAM meghatározásféleségét, hiszen már ebben írt „A nyerők önigazoló ideológiájá”-ról: „A technokrácia erényei: sok éves tapasztalat, szakértelem, higgadtság, nyugati profizmus, ideológiamentesség. A 'szakember nem ideológus', a 'szakmai kérdéseket nem szabad összekeverni a politikai és ideológiai kérdésekkel', 'a szakmát meg kell tisztítani mindenfajta ideológiától', 'ideológiamentes szakszerűség' stb. – jobbra ezek voltak a kilencvenes évek nagy, divatos szlogenjei, egyfajta ideológiapótlék, vagy még inkább: ideológia nélküli ideológia, ami oly sok szavazatot hozott az utódpárt számára, sőt amit más pártok is kezdtek magukévá tenni.”[\[20\]](#)

Valóban, a nyolcvanas-kilencvenes évek jellegzetes nyelvjátéka ez, ami mindenekelőtt 2004-től tért vissza. 2002-ben a Medgyessy Péter vezette MSZP az SZDSZ-szel összekapaszkodva legyőzte a Fideszt, az első Orbán-kormány négyéves ciklusa pedig – nagyon éles politikai és még inkább választási küzdelmet követően – meglepő módon lezárult négy év után. A Medgyessy-vezette MSZP–SZDSZ-kormánykoalíció idején azonban még nem ez a technokrata-elitista-szakértői hangütés volt a meghatározó. Medgyessy „jóléti rendszerváltást”, valamint „jobbiztonságot, közbiztonságot, létbiztonságot” ígért. Kormányzásának még viszonylag markáns szociáldemokrata, azaz felvállalt politikai és ideologikus jellege volt. Ez zárult le idő előtt 2004 tavaszán és nyarán, Medgyessy Péter és kormánya bukásával, hogy aztán a Kóka Jánossal szövetségben kormányzó Gyurcsány Ferenc, majd Bajnai Gordon kabinetjének éppen ez a technokrata mákony váljon jellegzetes beszédrendjévé. FAM egy helyütt [mantraként](#) is megírta ezt, amikor a NER előtti posztállamszocialista–(neo)liberális hegemonia legtöbb nyelvi leleményét összesűrítve, csupa nagybetűvel szedve, szépirodalmi rangra emelte a technokrata blablát.

E mantrát is történetileg, eredeti funkciójának megragadásával elemezte: „... a szakértelem mítosza eredetileg (ti. a rendszerváltás idején) a magyarázkodás funkcióját látta el: a kádári elit (politikuskok, menedzserek, kommunikációs szakemberek stb.) 'csak' szakemberek voltak, akik 'mindössze tették a dolgukat'. Ergo: a régi rendszer ideológiájához – ezáltal hibáihoz és bűneihez – semmi közük nem volt.”[\[21\]](#)

Az ideológiamentes szakszerűsége hivatkozó retorika távolról sem ártatlan. Valójában egyfajta technokrata-elitista ideológia, amely egyetlen célt szolgál: „a hatalom (ami jelen esetben az üzleti

szférát és az azt képviselő-kiszolgáló politikai elitet jelenti) érdekeinek minél simább és hathatósabb érvényesítését.” Miképpen? – merülhet fel a kérdés. FAM válasza: „A régi trükkel: az elit ideológusai az elit csoportérdekeit kifejező értékeket *egyetemes* értékeként tukmálják a társadalom egészére.” Így aztán a technokraták is „a tőke érdekeit szolgáló neoliberais alapértékeket próbálják minden igény előfeltételeként, szükséges és ezért megkérdőjelezhetetlen alapként, abszolút viszonyítási pontként elfogadtatni.” [22]

Vagyis a technokrata mákony hittételei szerint immár vége van az ideológiák korszakának, ez már a 21. század, a szakszerűség kora. Többé nincsen szükség politikára és vitára, elég, ha a szakemberek meghozzák a megfelelő döntéseket – bízunk mindent a szakértőkre! Nincsenek már antagonizmusok, érdekkonfliktusok, ellenérdekeltségek sem. Legfeljebb különböző *értékekről* lehet a továbbiakban is diskurálni, ha valaki nagyon ragaszkodik a szócséplés elavult műfajához, de ezekről sem igazán érdemes vitatkozni, hiszen a megfelelő szakértői kompetenciák bevonásával minden probléma gyorsabban megoldható. Ha viszont a politikai kérdések eltűnésével érdemben már csak szakkérdések maradtak, akkor ehhez másfajta szemléletmódra van szükség. Kellően steril, érték- és ideológiamentes, szakértői nyelvre. „Az ideológianélküliség eszméje gyanúsán összecseng az osztályok – főként a munkásosztály – elhalásának máig dívó (szintén liberális) teóriájával” [23]. És valóban: „E tökéletes világrendben nincs szükség ideológiára, csak szakértelemre, mert nem létezik szembenállás kizsákmányoló és kizsákmányolt között, hiszen nincsenek osztályok sem. Ha nincs munkásosztály, nincs kiknek lázadozniuk, ha nincs burzsoázia, nincs ki ellen. Ugyanígy, ha nincs ideológia, csak azok az értékek és igazságok maradnak, amelyeket a szakemberek képviselnek. S kik ezek a szakemberek? Természetesen a nagy cégek és az azokkal szövetséges hatalmi csoportosulások, politikai erők alkalmazottjai. Miként az 'osztálynélküliség' az osztályok létének negligálása, az ideológianélküliség is az uralkodó ideológia elfedése.” [24]

személyes jóakarát

Ha már nincsenek osztályok, tőkésék és munkások, sőt, általában sincsen tőke–munka-ellentét, akkor a munkáltatót is át lehet keresztelni „munkaadóra”. A munkaadó ugyanis jó ember, a „munkahelyteremtés” jótéteménye közvetlenül neki, személyes jóakarátának köszönhető. Ő az a nemes szívű mecénás, aki lehetőséget ad olyasvalakiknek, akiknek (eszerint) nélküle nem teremne babér. De nemcsak a tőkés, a kizsákmányoló és a munkáltató lett kerülendő kategória: a munkások és a dolgozók is eltűntek. A helyükön a vállalkozókra emlékeztető nyelvi megformáltságú „munkavállalókat” találunk. „Így lett nálunk (is) az utóbbi másfél évtizedben a munkásból – vagy dolgozóból – 'munkavállaló', ami az önállóság, a felnőtt gondolkodás érzését kelti – s mintha volna más alternatíva, mint munkát vállalni.”

Az egyenlőség eszméje, sőt, eszménye helyére a technokrata mákony kiötlői, valamint az ideológia működtetői az „egyenlősdit” helyezték, az egyenlőségért folytatott küzdelem motivációjában pedig meghatározó mozzanatként az „irigységet” hangsúlyozzák – máig. A

természeti és az épített környezet valódi védelmére, a dolgozói jogok bővítésére, a bér- és fizetésemelésre, a munkakörülmények javítására „demagógiaként”, „üres frázisként”, „populizmusként” kezdtek hivatkozni. Eközben az eltérő rajtvonalról indulók unfair versenyében a győztesek (érdemeiktől függetlenül magas) jutalmainak igazolásaképpen újra „teljesítményről” és „teljesítményelvről”, „elitről” és „teljesítményelitről”, „érdem alapú jutalmazásról” és „meritokráciáról” ötlöttek ki andalító meséket

A rendszerkritika el nem múló aktualitása

„Könyvemem áthatja az ún. 'rendszerkritika'. Melyik rendszeré? A neoliberális berendezkedés szocializmus utáni hazai, félperifériás, gyarmatias formájáé” – írta a könyvhöz fűzött, 2021-es rezignált előszavában FAM. [25] E kötete talán nem elsőként és biztosan nem is egyedülként szedte ízekre a technokrata-elitista szakértelmet védő és igazoló ideológiát, hámoztta le az osztályuralom szellemi védőburkának héjait – elég, ha csak Tamás Gáspár Miklós publicisztikáira, Szalai Erzsébet könyveire, az Eszmélet folyóirat szerkesztői és szerzői körének munkáira vagy számos további remek esszére gondolunk a Liget folyóirat műhelyéből. A legjobban azonban alighanem FAM írta meg, tűzte tollhegyre e szakértői szemléletmód visszásságait és mély önellentmondását. Senki más nem vizsgálta ilyen érzékenyen a közéleti hazugságok zajlását és torlódását, a történetileg egymásra rakódó jelentésrétegeket. A finom ideológiai elemzést, dinamikus szemantikai vizsgálatot összekapcsolta – egyáltalán nem triviális módon – egy másik történeti elemzési hagyománnyal, a valóban ezerszer „lejárattott és félreértelmezett marxista osztályelmélettel”. [26] Az eredmény minta- és példaszerű volt – és maradt.

Az *Arbori* 2006-os eredeti megjelenése után, a Gyurcsány–Kóka–Bajnai-kormányzás szakértelemfétisére jött válaszként a NER tizenhat éve, a maga nyílt, leplezetlen ideologikusságával. 2010 tavaszán és nyarán ez még őszintének és egyenesnek hatott. A NER legelső pillanataiban a megalapítói e technokrata mákonyra válaszul nyilvánvalóvá tették, hogy

nem fogják azt hazudni, hogy rezsimjük ideológiamentes lesz. Nem is lehetett volna az, de legalább felvállalták ideológiai elkötelezettségüket. Aztán láttuk, miként váltak a rezsim vezetői is ideológiai elkötelezettségeik rabjaivá.

A NER bukása után, most, 2026-ban, csak abban bízhatunk, hogy a történelem dialektikus fejlődése – tagadásokon, belső ellentmondásai feloldásán, azaz magasabb szintre emelésén keresztül bontja ki magát – nem a technokrata mákonyt hozza vissza régi-új *arboriként*. Csak reménykedhetünk, hogy *Aufhebungjával* a történelem dialektikus kibomlása sokkal inkább megszünteti, mintsem megőrzi az egykor volt rezsimek törmelékét, az elmúlt korok hordalékát.

[27]

[1] Hadd idézzem itt Orbán Viktor egyik őszinte megszólalását. A 2022-es országgyűlési választásokon aratott győzelmét követően tartott nemzetközi sajtótájékoztatójának egy pontján Gyurcsány Ferenc 2006-os politikai manővereire utalt. Orbán Viktor egy újságírói kérdésre ezt válaszolta, miközben önkéntelenül fel-feltörő nevetésével küszködött: „Nézze, én láttam olyat, hogy valaki a választások után megváltoztatta a politikáját, de annak nem lett jó vége. Bizonyos szempontból még mindig abból élünk, hogy egyszer egy ilyen hiba elkövetettett...” Majd a választókra utalva nem sokkal később hozzátette: „... aki átveri őket, annak nem felejtik el, amíg él”. Orbán Viktor miniszterelnök nemzetközi sajtótájékoztatója. *M1 híradó*, 2022. április 6. 54:15–54:29, valamint: 55:07–55:10. <https://www.youtube.com/watch?v=2da6S7E1lqc>.

[2] Erre hívja fel a figyelmet Farkas Attila Márton, amikor két évtized távolából visszatekint egykori könyvére: Farkas Attila Márton: [Mit mondhat nekünk egy húsz évvel ezelőtti kritika?](#)

[3] Farkas Attila Márton: [Arbori: A honi politikai közbeszéd természetrajza](#). Budapest: Liget Műhely Alapítvány, 2021. (Első megjelenése: 2006.)

[4] A teljes változat: Farkas Attila Márton: [A létezett szocializmus leghalálosabb bűne](#). Liget, 2005. 2. lapszám (február). Valamint első fejezetként: In uő.: *Arbori: A honi politikai közbeszéd természetrajza*. Budapest: Liget, 2021. (2005.) 26–82. old. A rövidített változat: Farkas Attila Márton: *Sosem voltak baloldaliak: Avagy: szavazzunk-e az MSZP-re?* *Indymedia*, 2006. augusztus 19.

[5] Lev Davidovics Trockij: *Az elárult forradalom*. (Ford.: Nagy Balázs.) Budapest: Áramlat Kiadó, 1990. (1936).

[6] FAM 2021 42. old.

[7] FAM 2021. 42. old.

[8] FAM 2021. 34. old. Hogy FAM műve olykor igazságtalan és túlzó, azt valóban a műfaj részének látom.

[9] FAM 2021. 42–43. old. (Kiemelés az eredetiben.)

[10] FAM 2021. 43. old.

[11] FAM 2021. 43. old.

[12] FAM 2021. 53. old. (Kiemelés az eredetiben.)

[13] FAM erről főként [egy másik tanulmányában](#) és *Arbori*-fejezetben írt bővebben. Valamint hetedik fejezetként: *A honi politikai közbeszéd természetrajza*. 335–379. old. Később, továbbgondolva: Farkas Attila Márton: *Szittyá nacionalizmus vs. birodalmi progresszívizmus: Az öngyarmatosítás két formája Magyarországon*. *Replika*, 2011. 75. lapszám, 169–199. old.

[14] FAM 2021. 53–54. old.

[15] FAM 2021. 54. old. (Kiemelés az eredetiben.)

[16] FAM 2021. 54. old.

[17] E fogalmi megkülönböztetés forrása: Ernst Cassirer: Dingbegriffe und Relationsbegriffe. In uő.: *Substanzbegriff und Funktionsbegriff: Untersuchungen über die Grundfragen der Erkenntniskritik*. Berlin: Verlag von Bruno Cassirer, 1910. 1–34. old. A szubsztanciális és relacionális elemzés megkülönböztetéséhez: Pierre Bourdieu: *A gyakorlati észjárás: A társadalmi cselekvés elméletéről*. (Ford.: Berkovits Balázs.) Budapest: Napvilág Kiadó, 2002. (1994.) 7, 13, 51. old.

[18] FAM 2021. 55. old. (Kiemelés az eredetiben.)

[19] Ide kívánczik FAM egy későbbi elemzése is a baloldalról: Farkas Attila Márton: *A baloldaliság útvesztői és zsákutcái*. Replika, 2013. 83. lapszám, 11–59. old. Igen izgalmas intellektuális utazás volt számomra újraolvasni és Kiss Viktor új könyvével mutatott párhuzamait feltárni: Kiss Viktor: *A radikális paradoxon*. Budapest: Napvilág Kiadó, 2025.

[20] FAM 2021. 43–44. old.

[21] FAM 2021. 44. old.

[22] FAM 2021. 91. old. (Kiemelés az eredetiben.)

[23] FAM 2021. 92. old.

[24] FAM 2021. 93. old.

[25] FAM 2021. 7. old.

[26] FAM 2021. 43. old.

[27] Elemző esszét tett közzé Csury Balázs nemrégiben [Politikai alkímia](#) címmel.

kép | vecteezy.com

alatt tilos átvitt értelmű szavakat használni: csak számokban és konkrét főnevekből alkotott tőmondatokban szabad kifejeznie magát.

De még ennél is furcsább és nevetségesebb a törvénynek egy kiegészítő szakasza, mely szerint kötélt általi halállal büntetendő minden olyan leírt vagy kimondott mondat szerzője, amelyben a többes szám első személyének névmása átvitt értelemben használatos, és nem jelenti szigorúan és szó szerint azt, hogy az állítmányban jelzett cselekvés a 'mi' szócskában inkluzíve foglalt 'én'-re is szó szerint vonatkozik. Például, ha valaki, akár magánember, akár államférfi, így fejezi ki magát: 'Mi szívesen vérezünk', anélkül, hogy míg ezt kimondja, tényleg véreznék; vagy 'mi utolsó csepp vérünkig hajlandók vagyunk', anélkül, hogy a saját csepp vérének felmutatná; vagy 'mi inkább minden szenvedést és kimondhatatlan nyomorúságot elviselünk', anélkül, hogy az illetőnek a karja, vagy a szeme, vagy a lába, vagy a fél tüdeje hiányozna, vagy 'mi nem félünk az ördögtől se', anélkül, hogy az illető azonnal be nem bizonyítaná, hogy ő tényleg nem fél."

Karinthy Frigyes: *Gulliver utazásaiból*

Hülye, aki mondja, avagy példátlanul hülye, aki ezt a törvényt példátlanul hülyének tartja – innen, ebből az alapállásból olvassuk Karinthy paródia-szövegét. És mivel mi, olvasók nem szeretünk hülyének látszani, még ha a halálbüntetés emlegetése ellen berzenkedünk is, szívesen megadjuk magunkat a sürgető készletnek, amit Karinthy minden bizonnyal előre látott: hogy továbbgondoljuk, kiterjesszük a szabályozást.

szenvtelen paragrafus

Magam is szívesen újságolnám el Gullivernek, hogy megtaláltam ennek a törvénykönyvnek egy kevésbé közismert alfejezetét. Ennek a passzusai arról rendelkeznek, hogy tizennyolc év felett ötven botütés jár azért, ha valakit vagy valakit egy vagy többes szám harmadik személyben, szóban vagy írásban olyasmiről magasztalunk, amit mi magunk nem tennénk meg, amihez nekünk nem fűlik a fogunk. A büntetés – így szól a vonatkozó tárgyilagos, szenvtelen paragrafus – hetvenöt botütésre emelkedik, ha mindezt ájtatos arccal visszük véghez, éneklő hanghordozással. Száz botütés akkor jár, ha produkciónkat közönség előtt mutatjuk be.

Lenne nemulass minden évben nőnapon és anyák napján! „Értem éjjel-nappal dolgozni nem restell. Áldott teste, lelke csak érettem fárad.” „Egyik kezével főz, a másikkal mosogat, a harmadikkal fejemen egy dudort borogat.” „Édesanyám szeret engem, haja-haja, édesem. Tisztán, szépen járat engem, haja-haja, kedvesem. Főz rám, mos rám, varrogat rám, haja-haja, édesem. Mindig vasalt ruhát ad rám, haja-haja, kedvesem.”

Megjárná az igazi költő és a fűzfapoéta, a politikus, a szakszervezeti titkár és a tisztos családapa. Csak a betanított óvodásoknak kegyelmezne a rendszer.

Esetleg az ötven botütést tekintve a botot fel lehetne váltani a köszöntésnél kötelező virágcsokorra, lehetőleg teli jó tövises rózsákkal. Vagy: visszatérve Karinthy ötletéhez, meg

lehetne úszni a bottal vagy virágcsokorral elagyabugyálást, ha a bűnös vállalná, hogy egy, csak egyetlenegy átkozott napra végigcsinálja mindazt vasalóستul és mosogatóvizestül, amiről olyan ékesszólóan áradozott.

kép | vecteezy.com

FORMÁBAN BESZÉL

[SZÓ-BESZÉD]

Rovatunkban olyan műalkotásokhoz vagy műrészletekhez kértünk szerzőinktől jegyzeteket, amelyek a nyelv és a beszéd témáját járják körül.

Ó, régi börtönök nyugalma, szép
és régimódi szenvedés, halál,
költőhalál, fennkölt és hősi kép,
tagolt beszéd, mely hallgatót talál, –
mily messzi már. A semmiségbe lép,
ki most mozdulni mer. A köd szitál.
A valóság, mint megrepedt cserép,
nem tart már formát és csak arra vár,
hogy szétdobhassa rossz szilánkjait.
Mi lesz most azzal, aki míg csak él,
amíg csak élhet, formában beszél
s arról, mi van, – ítélni így tanít.
S tanítna még. De minden szétesett.

Hát ül és néz. Mert semmit sem tehet.

Radnóti Miklós: Ó, régi börtönök

A vers keletkezése: 1944. március 27, tehát a német megszállást követő nyolcadik napon írta Radnóti. Ekkor már túl volt két munkaszolgálaton. A harmadik (és egyben utolsó) munkaszolgálatos behívója május 18-án érkezett, két nappal később bevonult. A vers az 1946-ban posztumusz kiadott *Tajtékos égben* jelent meg. A kötet verseit együtt olvasva még szorongatóbb a fenyegetettség, a halálhoz közeledés léttapasztalata. Radnóti így ír József Attiláról: „A versek mindig külön hangsúlyt kapnak a halállal. A mű, amit a költő haláláig alkot, halálával hirtelen egész lesz, s a kompozíció, melyet életében szinte testével takar, a test sírba hullásával látható lesz, az életmű fényleni és nőni kezd. A versek sugarat vetnek egymásra, a nagy versek megragyogtatják a közömbösebb darabokat is”^[1]. Óhatatlanul „visszafelé” olvassuk a Radnóti életművet is, jeleket, a pusztulás árnyékát keresve bennük.

A vers címe és kezdete paradox módon nosztalgikus. A régi, a maga szörnyű rendjével és falaival körülhatárolt börtönnel szemben a ködös, alakatlan, tanúk nélküli semmi még gyötrelmesebb. A vers kulcsmetaforája a megrepedt cserép. Ady „Minden Egész eltörött”-élményéhez hasonlóan a funkcióját veszített tartóedény a mindennapi, otthonos világ szétesését jeleníti meg. A szétdobott szilánk a háborús repeszek látványát is felidézi.

”

nincs is kinek

Mint annyi Radnóti-versben, a léttapasztalat a versformában is megjelenik. A forma még létezik, de megrepedt, éppen hogy nem esik szét. A 14 soros, soronként tízszótagos költemény szonettszerű, de nem szabályos petrarcai vagy shakespeare-i szonett. A vers vége felé a rímrend fellazul, az emelkedett, archaizáló, metaforikus nyelvezet rövid, tömör kijelentő mondatokra vált. Mintha az eltökélten őrzött rend is küzdene, hogy egyben maradjon, hogy úrrá legyen az artikulálhatatlan, formátlan semmin. Mit tehet a lírai én, ha érvénytelenné vált az a valóság, amiről tanítana? Ha nincs is kinek tanítani? Ha a megszólalást az elhallgatás fenyegeti, mert egy formáját veszített világban csak formában tud beszélni? A vers nemcsak a közelgő halál előérzete, hanem a költészet utolsó önvédelmi gesztusa is. Kísérlet, hogy a széthulló valóságból legalább a forma maradjon egyben – néhány pillanattal tovább.

Szép Ernő 1945-ben megjelent *Emberszag* című regényében is az eltört világ-metafora írja le a széthullás tapasztalatát: „Itt várt a gégémben az életmentő szó, a megváltó; a szó, melynek boldogságot kellett ráparancsolni a Földre. És én hallgattam. Nem tudom, hová figyeltem. Leejtettem a világot. Eltört.”^[2] Szép Ernőnél is megszűnőben van a szó orfikus, valóságot rendező ereje, helyét a bénultság és a passzivitás veszi át. Radnótinál a tanítás befogadó híján a semmibe vész, Szép Ernőnél el sem hangzik.

[1] RADNÓTI Miklós, *Jegyzet József Attila hátrahagyott verseihez*, in *Radnóti Miklós összegyűjtött prózai írásai*, Budapest, Osiris, 2007, 373–377.

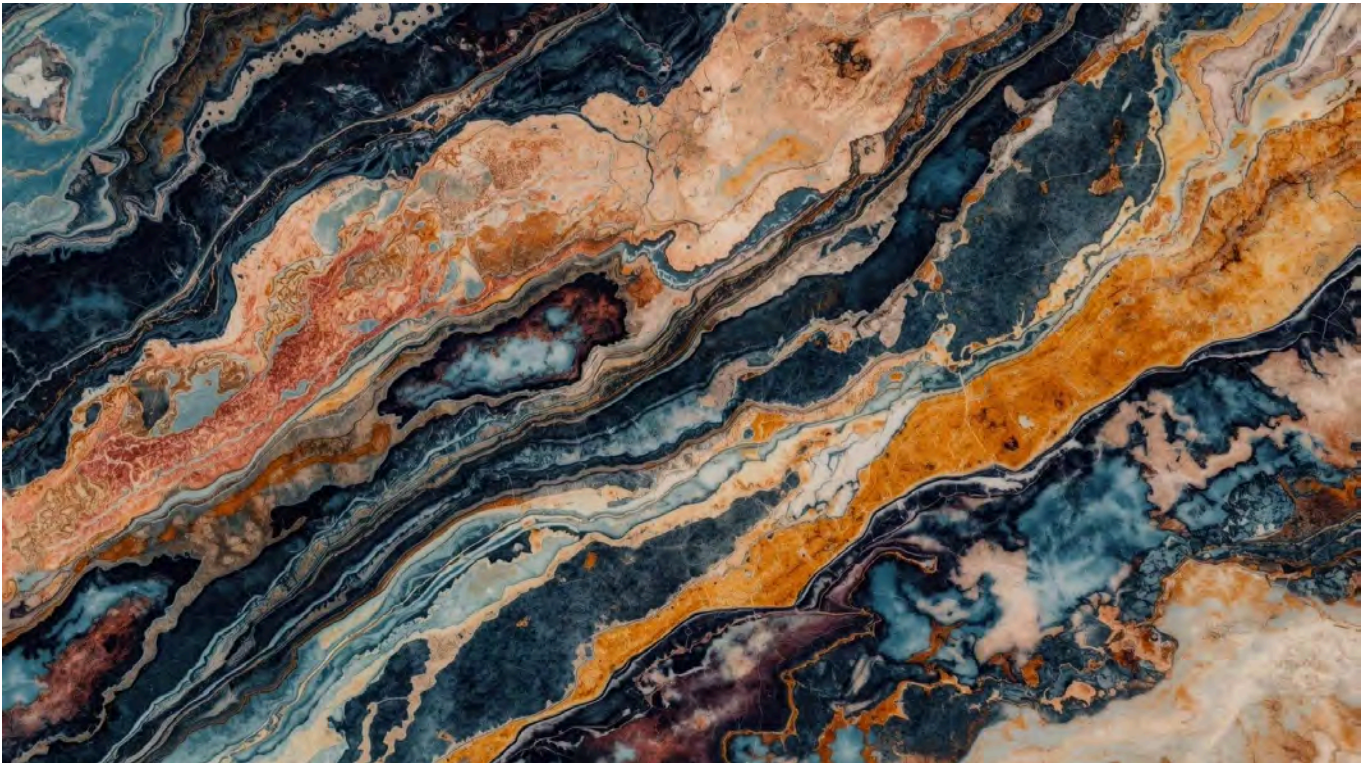
[2] SZÉP Ernő, *Emberszag*, jegyz. RÉZ Pál, Bp., Osiris, 2011, 178.

kép | vecteezy.com

SZAVAK ÉS DOLGOK A POLITIKÁBAN

[SZÓ-BESZÉD]

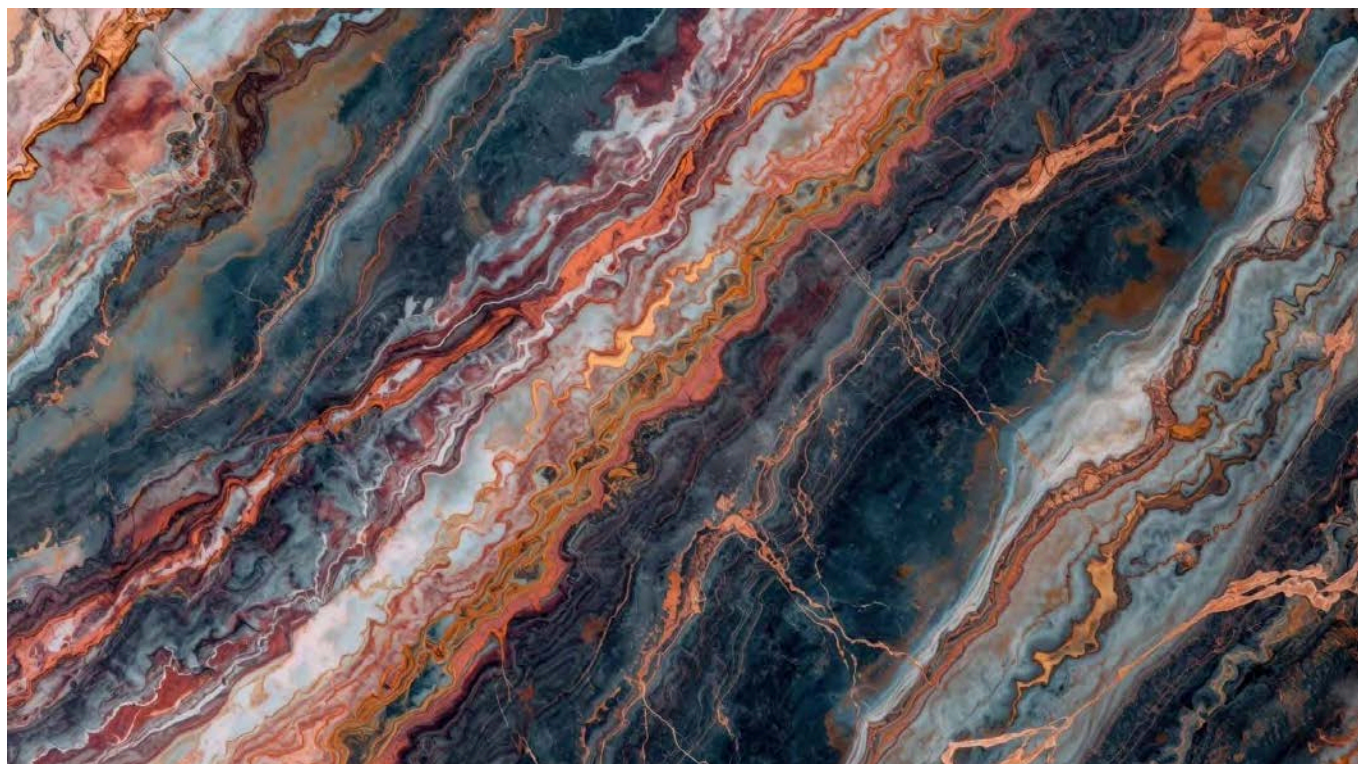

„A csőcseléktől való rettegés babonás természetű. Alapja az a gondolat, hogy a gazdagokat a szegényektől holmi rejtélyes és eredendő különbség választja el, akárha kétféle emberfajhoz tartoznának, mint a négerék és fehérek. A valóságban persze nem létezik semmi ilyesmi. Gazdag és szegény kizárólag a jövedelmében különbözik, s az átlagos milliomos nem más, mint új ruhába bújtatott átlagos mosogatófiú. Cseréljenek csak gúnyát, s úgy mondja meg bárki: melyik a jó és melyik a gonosz, s hogy kinek az oldalán az igazság! Aki valaha is osztozni kényszerült a szegények sorsában, annak nem kell magyarázgatni ezt. A baj csak az, hogy a művelt és értelmes emberek, azaz éppen azok, akiktől liberális megközelítést várnánk, sohasem vegyülnek önként a szegényekkel. Ugyan mit is tudnak a tanult emberek a szegénységről, mikor legtöbbjüknek még maga az éhség is felfoghatatlan, távoli egzotikum?”

George Orwell: *Csavargóként Párizsban, Londonban*. Fordította: Kőrös László

Az orosz filozófus és polihisztor, Pavel Florenszkij *A szó mágiája* című esszéjében ír az energia és az emberi hang összefüggéseiről. A felcsendülő hang mint jel vagy szignál nagyon csekély fizikai energiát állít elő, ugyanis a külső (anyagi) világból csak minimális erőforrásra tart igényt. Ezt a

jelenséget számos példával is illusztrálja a szerző. Ezek egyike, hogy egy ötvengrammos tárgy egy méter magasságról, egyenes vonalban leesve annyi energiát fejleszt, amellyel egy normálisan hallható emberi hang tízezer éven át szakadatlanul hangozhatna. A ténnyel szembesülve valószínűleg sokakban felmerül a kérdés: mi lehet a magyarázata annak a feltűnő ellentmondásnak, ami a kimondott szó, illetve név fizikai jelentéktelensége és az általa kiváltott egészen döbbenetes hatás között feszül? Florenszkij – és őt követve számos, az úgynevezett „névdicsőítés” (onomatodoxia) nyelvfilozófiai irányzatát képviselő orosz gondolkodó – rendszerint a szavak mágikus erejében vélik felfedezni ezt a titkot. A szónak és a névnek nem kizárólag ismeretelméleti funkciója van, hanem a szavak által új és eredeti, korábban nem létezett légréteg jelenik meg a kozmoszban, és ebből a hipotézisből arra következtetnek az említett nyelvfilozófiai irányzat képviselői, hogy a név és a szó így lehetővé teszi a kanti probléma megoldását: a közvetlenül érzékelhető, úgynevezett fenomenális világ és a lényegi (noumenális) világ összekapcsolását, hiszen ezek nem egymástól elkülönült szférák, nincs közöttük áthatolhatatlan szakadék, mert a név (azaz a szó) hidat ver közéjük.

De az is elgondolkodtató, hogy George Orwell, aki egészen más kulturális és politikai közegben szocializálódott, mint Florenszkij, a nyelvben és a beszédben rejlő különleges, úgyszólván „isteni teremtőerővel bíró képesség” kérdésében az orosz filozófusokhoz hasonlóan gondolkodott. A háború után egy évvel megjelent *A politika és az angol nyelv* című esszéjében meggyőzően érvel a gondolkodás és annak nyelvi megjelenítése között meglévő szoros kapcsolat érvényessége mellett.^[1] „Orwell hitt abban, hogy ha a gondolat megrontja a nyelvet, akkor a nyelv is a gondolatot”, írja Kovács Laura, az angol író *1984* című disztópiájának magyar fordítója.

a csalás leplezése

Orwell szerint az a legfontosabb, hogy lehetőség szerint mindig legyünk résen, főként ha a nyilvánosság szférájából úgymond a „közügyekkel” kapcsolatos üzenet érkezik hozzánk, mert az előregyártott frázisok bármikor betörhetnek az agyunkba. Kiváltképpen a politikai beszéd az, amely – nyilvánvalóan manipulatív szándékkal – előszeretettel él ezzel az eszközzel, ráadásul ez a szabály „ugyanúgy” érvényes a demokratikus, mint a totalitárius rendszerekre, hiszen a politikai beszédnek „szükségképp eufémizmusokból, szónoki kérdésekből, és pusztán ködösítésből kell állnia” (286.) Ha felporzselik a polgári lakosság kunyhóit vagy a levegőből lebombázzák a városaikat, ezt *pacifikációnak* nevezik. Ha a totalitárius diktatúrák a sarkvidékre száműzik a számukra nemkívánatos embereket, ezt a cselekedetet a propagandájukban a *megbízhatatlan elemek kiszűrésének* nevezik. Ennek az *újbeszédnek* egyetlen célja van: a csalás leplezése. Az a szónok, aki természetesnek tekinti ennek a hazug beszédnek a logikáját, úgyszólván megszűnik gondolkodni: lényegében mechanikusan működő géppé silányul. A nagyvilág történéseit figyelve azt kell megállapítanunk, írja Orwell, hogy ez a feltételezés nem valamilyen, önmagát túlságosan okosnak gondoló, folyton kötekedő értelmiségi ember fantáziálása, ugyanis egészen nyilvánvaló, hogy „az a szónok, aki ezt a frazeológiát használja, már elindult abba az irányba, hogy géppé változtassa önmagát.” (285.) Még a szabad és demokratikusnak tekintett országokban is, mint amilyen Anglia vagy Amerika, a politikusok és az újságírók többsége „egyszerű” beszélő-gépként működik. Valójában nem *egyszerű*, hanem *leegyszerűsített* nyelvet használnak, és a két változat között óriási a különbség!

„A politikai nyelvezetet – és ez eltérő módon valamennyi politikai pártra érvényes, a konzervatívoktól az anarchistákig – arra találták ki, hogy a hazugságok igaznak, a gyilkosságok tiszteletre méltónak hangozzanak, és a valódiság látszatát kölcsönözzék légből kapott dolgoknak.” (291.) A nyelvért és a szavak normális jelentéséért folytatott küzdelem az első megvívandó csata annak a lehetőségnek megteremtéséért, majd pedig a megőrzéséért, hogy megkérdőjelezhessük a bennünket körülvevő világ „hittételeit” és szakrális intézményeit (elsődlegesen is a politikát), és mindeközben ügyelnünk kell arra, hogy ne kezdjük el helyettesíteni ezeket másfajta teológiákkal és liturgiákkal.^[2] Ahhoz, hogy kikerüljünk a politikai manipuláció csapdájából, az a legfontosabb, hogy fogadjuk el a következő egyszerű igazságot: a jelentésnek kell kiválasztania a megfelelő szót, nem pedig fordítva. Mit üzennek ezek a gondolatok napjaink emberének?

Szerintem az orwelli érvek meggyőzően bizonyítják, hogy az úgynevezett gazdasági racionalitás mindenható erejébe vetett hit valójában a szimbolikus tőke ügyesen felépített illúziója: törődjünk bele, hogy ebben a világban „mindent a pénz mozgat”. Nem más ez, mint bizonyos elitcsoportok által ügyesen felépített hitrendszer, amellyel a maguk „verbális felsőbbrendűségét” is érzékeltetnék. Az ideológia háttérében egyfajta „felmelegített” szociáldarwinizmus húzódik meg, amelynek legegyszerűbb megfogalmazása rendszerint így hangzik: „Győzzön a jobbik és az eszesebb.” Az uralkodó osztály internacionáléjának globalista víziója a kompetencia filozófiájára támaszkodik, amely szerint természetes, hogy a legrátermettebbek irányítanak, nekik van munkájuk és pénzük. Ebből pedig az is egyenesen következik, hogy akiknek nincs munkájuk és pénzük, azok nem rátermettek. Jó tíz éve, hogy egy magyar politikus kijelentette: „Akinek nincs semmije, az annyit is ér!”. A mondat a manapság rendkívül divatos *meritokratikus* (teljesítményelvű) elv minden finomkodást mellőző megfogalmazása. Orwell a Friedrich von Hayek *Út a szolgasághoz* című könyvéről írott kritikájában már nyolcvan évvel ezelőtt is világosan látta a meritokratikus argumentáció nyilvánvaló ellentmondását: „A versenyekkel pedig az a gond, hogy valaki megnyeri azokat.” Mások meg persze elvesztik. De azt a kérdést, hogy „Akkor most mi legyen a vesztesekkel?”, már nem illik feltenni. Mára az is világosan látszik, hogy a professzionális-menedzseri osztály létrejöttével végérvényesen elvált egymástól a fizikai és a szellemi munka. Ennek egyenes következménye, hogy egyre jobban elkülönült egymástól az emberek két csoportja: az egyik oldalon állnak azok, akik *megmondják* a többieknek, mit kell tenniük, a másik oldalon meg azok vannak, akik *végrehajtják* a kapott utasításokat. Akik dirigálnak, ők a szakértő menedzserek. Tudástőkéjükre alapozva megkérdőjelezhetetlen tiszteletet követelnek maguknak

Mint Jacques Rancière írja, a tizenkilencedik század „naiv” liberális gondolkodói őszintén hitték, hogy a munkavállalói/munkaadói szerződések nem többek, mint szabad individuumok között született szimpla gazdasági tranzakciók. Ebből fakadóan a munkások törekvéseit, hogy

szakszervezeteket és pártokat hozzanak létre, illetve sztrájkjogot vívjanak ki maguknak, kizárólag értelmetlen *lárma*ként azonosították. Ők csak az üzemcsarnokok sötétjéből kiszűrődő „hangzavar” tényét vették tudomásul, de tagadták, hogy ezekben a mozgalmakban (vagyis a zajkeltésben) bármiféle *értelem* (logosz) rejtőzne. Orwell írásai viszont rendre azt hangsúlyozzák, hogy csakis a közember józan esze, egyszerű nyelve és tisztessége az, ami hatékony fegyvernek bizonyulhat a verbális manipulációval szemben.

[1] In: Orwell, George: *Az oroszlán és az egyszarvú*. Esszék tanulmányok. I. kötet. Cartafilus Kiadó, Budapest, 2000. 273–291. Ford.: Szilágyi Tibor.

[2] Lásd Leménorel, Stéphane: *George Orwell ou la vie ordinaire*. Éditions le passager clandestin. Neuvy-en-Champagen, 2017. 30–31.

kép | vecteezy.com